

Sähköisen asioinnin velvoite summaarisissa riita-asioissa

Lainmuutoksen vaikutukset Pirkanmaan käräjäoikeudessa

Niina Vehkajärvi

OPINNÄYTETYÖ
Joulukuu 2021

Liiketalouden tutkinto-ohjelma
Oikeudellinen asiantuntijuus

TIIVISTELMÄ

Tampereen ammattikorkeakoulu
Liiketalouden tutkinto-ohjelma
Oikeudellinen asiantuntijuus

VEHKAJÄRVI, NIINA:

Sähköisen asioinnin velvoite summaarisissa riita-asioissa
Lainmuutoksen vaikutukset Pirkanmaan kärjäoikeudessa

Opinnäytetyö 57 sivua
Joulukuu 2021

Lailla oikeudenkäymiskaaren muuttamisesta (439/2018) oikeudenkäymiskaa-reen lisättiin sähköisen asioinnin pakollisuutta koskeva 5 luvun 3 a §, joka astui voimaan 1.9.2019. Se velvoittaa oikeushenkilön, elinkeinonharjoittajan, ammatti- maista perintätoimintaa harjoittavan luonnollisen henkilön sekä oikeudenkäynti- asiamiehen ja -avustajan toimittamaan summaarisen riita-asian haastehakemuksen sähköisesti tietojärjestelmäyhteyden tai asiointiliittymän välityksellä. Muulla tavoin toimitettu haastehakemus jätetään tutkimatta.

Opinnäytetyön toimeksiantajana toimi Pirkanmaan kärjäoikeus, jossa tekijä oli työskennellyt summaaristen yksikössä kärjäsihteerinä kesäkuusta 2019 lähtien. Työn tarkoituksena oli selvittää, miten lainmuutos on vaikuttanut Pirkanmaan kärjäoikeuden asiamääriin. Tutkimus kohdistui summaaristen riita-asioiden S-menet- telytapaan, jolla tarkoitetaan manuaalisesti kärjäoikeuden asianhallintajär- jestelmään kirjattavia haastehakemuksia. Työn tavoitteena oli tuottaa selvitys asiamäärien muutoksesta, paljonko haastehakemuksia oli saapunut väärää ka- navaa pitkin ja miten ne oli ratkaistu sekä millä perusteilla velvoitteesta oli poi- kettu.

Työn teoreettisen osuuden tietoperustana oli käytetty oikeuskirjallisuutta, ajanta- saista lainsäädäntöä, sähköisiä viranomaislähteitä sekä lainvalmisteluasiakirjoja. Opinnäytetyön tutkimusongelman selvittämisessä käytettiin kvantitatiivista tutki- musotetta. Informaatio tuotettiin hyödyntäen sekundääriaineistoa, joka kerättiin Pirkanmaan kärjäoikeuden siviiliasioiden tilastoista ja asianhallintajärjestel- mäst.

Opinnäytetyön tutkimuksen tuloksista havaittiin saapuneiden S-asioiden määrän odotusten mukaisesti pudonneen lainmuutosta edeltävältä tasolta, ja niihin liitty- vän työmäärän siten vähentyneen. Tutkitulla ajanjaksolla haastehakemuksia saa- pui väärää kanavaa pitkin 27,34 % kaikista S-asioista. Väärää kanavaa pitkin saapuneet haastehakemukset oli pääasiassa jätetty päätöksellä sillensä kanta- jien peruutettua kanteet.

Asiasanat: summaarinen riita-asia, sähköinen asiointi, haastehakemus, siviilipro- sessi

ABSTRACT

Tampere University of Applied Sciences
Degree Programme in Business Administration
Option of Legal Expertise

VEHKAJÄRVI, NIINA:

The Obligatory Use of E-Services on Summary Proceedings
The Effects of the Law Reform in Pirkanmaa District Court

Bachelor's thesis 57 pages
December 2021

The chapter 5 section 3 a of the Judicial Code of Proceedings took effect on September 1st, 2019. It obligates legal entities, entrepreneurs, natural persons practicing professional debt collection, attorneys and legal representatives to send application for a summons on summary proceedings either via electronic services or information system connection. Application sent in other ways is dismissed as inadmissible.

The Bachelor's thesis was commissioned by Pirkanmaa District Court where the writer has been working since June 2019. The purpose of this thesis was to create a report for the commissioner about the effects of the law reform in Pirkanmaa District Court. The research focused on S-procedure of summary proceedings, which requires application for summons to be manually registered to the District Court's case management system. The objective of the thesis was to examine the caseload of S-procedure after the law reform, which exemptions were found, how many applications arrived in S-form against the obligation and how they were resolved.

The knowledge base for the theoretical part of the thesis included legal literature, legislation, electronic government sources and legislative documents. The research was conducted by using secondary quantitative research method. The secondary data used in the study was collected from Pirkanmaa District Court's statistics and the case management system of civil matters.

The results of the study showed an expected drop in the caseload regarding the S-procedure, thus relieving the workload. On the studied timeline 27,34 % of the S-procedure cases the application for a summons arrived in S-form against the obligation. Nearly all those cases were resolved by giving a decision of dismissal due to plaintiff withdrawing the application.

Key words: summary procedure, electronic services, application for a summons, civil procedure

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	6
1.1	Tausta	6
1.2	Tarkoitus ja tavoitteet	7
1.3	Rakenne	8
2	OIKEUDELLINEN PERINTÄ	9
3	SUMMAARISEN RIITA-ASIAN PROSESSI	11
3.1	Siviiliprosessi	11
3.2	Summaarinen riita-asia	13
3.2.1	Vireilletulo ja menettelytavat	16
3.2.2	Haastehakemus ja kirjallinen valmistelu	17
3.2.3	Haasteen tiedoksianto	22
3.2.4	Kirjallinen vastaaminen ja asian ratkaiseminen	23
3.2.5	Takaisinsaanti	25
4	LAINVALMISTELUN PÄÄVAIHEET	27
4.1	Perusvalmistelu	27
4.2	Hallituksen esitys 190/2017 vp	28
4.3	Valiokuntakäsittely	31
4.4	Pirkanmaan kärjäoikeuden valmistautuminen muutokseen	33
5	SÄHKÖINEN ASIOINTI	35
5.1	Sähköinen asiointiliittymä	35
5.2	Poikkeukset sähköisestä asioinnista	37
6	MUUTOKSEN VAIKUTUKSET PIRKANMAAN KÄRÄJÄOIKEUDESSA 39	
6.1	Toimeksiantaja	39
6.2	Tutkimusongelma ja tutkimusote	41
6.3	Aineiston keruu ja analysointi	43
7	TULOKSET	46
7.1	Saapuneiden S-asioiden muutos	46
7.2	Väärää kanavaa pitkin saapuneiden asioiden määrät	47
7.3	Perusteet sähköisen asioinnin velvoitteesta poikkeamiseen	48
7.4	Väärää kanavaa pitkin saapuneiden asioiden ratkaiseminen	50
7.5	Yhteenveto	51
7.6	Luotettavuusarviointi	52
8	POHDINTA	53
	LÄHTEET	55

LYHENTEET JA TERMIT

HE	Hallituksen esitys
KM	Komiteanmietintö
LaVM	Lakivaliokunnan mietintö
OK	Oikeudenkäymiskaari 4/1734
OM	Oikeusministeriö
OMML	Oikeusministeriön mietintöjä ja lausuntoja
OMSO	Oikeusministeriön selvityksiä ja ohjeita
ORK	Oikeusrekisterikeskus
PeVL	Perustuslakivaliokunnan lausunto
PL	Perustuslaki 731/1999
TIL	Tuomioistuinlaki 673/2016
UK	Ulosottokaari 705/2007
vp	Valtiopäivät

1 JOHDANTO

1.1 Tausta

Summaarisella riita-asialla tarkoitetaan kirjallisessa menettelyssä ratkaistavaa riidattonta asiaa, joka on sisällöltään rajattu ja selkeä. Summaarisia riita-asioita ovat tyypillisesti vuokrasaatavia, kuluttajaluottoja sekä laskusaatavia koskevat riidattomat velkomusasiat.¹ Summaariset riita-asiat ovat suurin asiaryhmä niitä käsittelevissä kärjäoikeuksissa. Vuonna 2020 kärjäoikeuksiin saapui maanlaajuisesti yhteensä 382 381 summaarista riita-asiaa, joista 48 786 asiaa saapui Pirkanmaan kärjäoikeuteen.² Summaariset riita-asiat ovat alioikeuksissa taaphtuvaa oikeudellista perintää, ja niiden määrä osaltaan heijastaa kotitalouksien sekä yritysten maksuvaikeuksia. Suomen Asiakastieto Oy:n tammikuussa 2021 julkaiseman tilaston mukaan vuonna 2020 maksuhäiriömerkintä oli 392 200 henkilöllä ja 43 400 yrityksellä.³

Syyskuun 1 päivänä 2019 astui voimaan laki oikeudenkäymiskaaren muuttamisesta (439/2018). Eduskunnan päätöksen mukaisesti oikeudenkäymiskaaren 5 lukuun lisättiin 3 a §, jonka mukaan oikeushenkilön, elinkeinonharjoittajan, ammattimaista perintätoimintaa harjoittavan luonnollisen henkilön sekä oikeudenkäyntiasiamiehen ja -avustajan on toimitettava summaarisen riita-asian haastehakemus kärjäoikeuteen sähköisesti tietojärjestelmäyhteyden tai asiointiliittymän välityksellä. Muulla tavoin toimitettu haastehakemus jätetään tutkimatta. Lainkohdan 2 momentin mukaan haastehakemusta ei kuitenkaan 1 momentin nojalla jätetä tutkimatta, jos haastehakemus vaatimuksen tai vaatimuksen perusteiden vuoksi ei ole laadittavissa tietojärjestelmäyhteyden tai asiointiliittymän edellyttämään muotoon. Samaan aikaan tuli suurena muutoksena voimaan summaarisessa riita-asiassa ehdotonta oikeuspaikkaa koskeva oikeudenkäymiskaaren 10 luvun 17 a §, jonka mukaisesti summaaristen riita-asioiden käsittely keskitettiin yhdeksään kärjäoikeuteen. Pirkanmaan kärjäoikeudessa tutkitaan myös Satakunnan kärjäoikeuden tuomiopiirin summaariset asiat.

¹ Tuomioistuineläitos 2021b.

² Pirkanmaan kärjäoikeus 2021a.

³ Suomen Asiakastieto Oy 2021.

Kyseinen sähköiseen asiointiin velvoittava lainmuutos ja sen tuomat vaikutukset Pirkanmaan kärjäoikeuden asiamääriin ovat tämän opinnäytetyön tutkimuksen kohteena. Summaarisella riita-asialla on eri menettelytapoja, ja tämän opinnäytetyön fokuksessa on S-menettelytapa (S-asia), jolla tarkoitetaan paperisena tai sähköpostin liitetiedostona toimitettua riidattoman asian haastehakemusta. S-asiat kirjataan manuaalisesti vireille kärjäoikeuden kansliassa aiheuttaen siten moninkertaisen työmäärän verrattuna sähköisesti suoraan kärjäoikeuden asianhallintajärjestelmään saapuviin haastehakemuksiin. SM-asia on S-asian tavoin ei-sähköinen eikä siihen sisälly saatava- tai oikeudenkäyntikuluvaatimusta. Tyypillisesti ainoa vaatimus SM-asiassa on häätö. Tämänhetkisen Tuomioistuinlaitoksen ohjeistuksen⁴ mukaan SM-asian haastehakemus voidaan yhä toimittaa kärjäoikeuteen paperisena sähköisen asiointipalvelun teknisistä rajoitteista johtuen, joten sen vuoksi SM-asiat on rajattu tutkimuksen ulkopuolelle. Suoraan asianhallintajärjestelmään sähköisesti saapuvien menettelytapojen koodit ovat E ja W. E-asiat tulevat vireille tietojärjestelmäyhteyden (Santra) välityksellä ja W-asiat lähetetään oikeushallinnon verkkopohjaisesta asiointiliittymästä.

Opinnäytetyön toimeksiantajana on Pirkanmaan kärjäoikeus, jossa tekijä on työskennellyt summaaristen asioiden yksikössä kärjäsihteerinä kesäkuusta 2019 lähtien. Aiheen tekijälle antoi osastonjohtajana toiminut tuomari. Aihe oli luonteva, koska tekijä toimi summaaristen asioiden käsittelijänä ja tunsii aiheen työnkuvansa kautta.

1.2 Tarkoitus ja tavoitteet

Opinnäytetyön tarkoituksena on tuottaa työn toimeksiantajalle selvitys lainmuutoksen vaikutuksista S-menettelytavan asioihin. Työn tavoitteena on selvittää asiamääriä ennen ja jälkeen lainmuutoksen, millä perusteilla sähköisen asioinnin veloitteesta on poikettu, paljonko haastehakemuksia on pantu vireille väärää kanavaa pitkin ja miten väärää kanavaa pitkin saapuneet asiat on ratkaistu.

⁴ Tuomioistuinlaitos 2021a.

Väärällä kanavalla tarkoitetaan sitä, että haastehakemus on saapunut paperisena tai sähköpostitse eli S-muotoisena, vaikka asian vireille pannut taho on lailla velvoitettu toimittamaan haastehakemus tietojärjestelmäyhteyden tai asiointipalvelun kautta, eli sähköisesti.

Tutkimusongelman selvittämisessä on käytetty määrällistä tutkimusotetta. Tutkimuksessa hyödynnetty sekundääriaineisto on kerätty Pirkanmaan kärjäoikeuden siviiliasioiden tilastoista sekä asianhallintajärjestelmästä. Tutkimustulokset esitetään tarkastelun selkiyttämiseksi taulukoissa ja kaavioissa. Tulosten pohjalta on analysoitu haastehakemusten sähköisen vireillepanon vaikutuksia Pirkanmaan kärjäoikeuden S-menettelytavan asiamääriin.

Opinnäytetyön teoreettisen osuuden tietoperustana on käytetty oikeuskirjallisuutta, ajantasaista lainsäädäntöä, sähköisiä viranomaislähteitä sekä lainvalmisteluasiakirjoja.

1.3 Rakenne

Työ rakentuu kahdeksaan päälukuun. Aiheen alustuksena avataan toisessa pääluvussa yksityisoikeudellisten saatavien oikeudellista perintää. Kolmannessa pääluvussa käydään läpi siviiliprosessin pääpiirteet sekä summaarisen riita-asian prosessi käytännönläheisesti ja vaiheittain. Summaarisen riita-asian prosessi kuvaa Pirkanmaan kärjäoikeuden käytäntöä ja työnjakoa. Neljännessä pääluvussa tarkastellaan summaaristen asioiden kehittämisen valmistelun vaiheita sekä lainvalmisteluasiakirjojen sisältöä. Tarkastelun keskiössä ovat lain tuomat muutokset sähköiseen asiointiin. Viidennessä pääluvussa kerrotaan oikeushallinnon sähköisestä asiointipalvelusta ja tarkemmin sähköisestä haastehakemuksesta ja siihen liittyvistä poikkeuksista. Kuudennessa pääluvussa esitellään opinnäytetyön toimeksiantaja ja käydään läpi lyhyesti Pirkanmaan kärjäoikeuden vuoden 2020 tilastoja. Seuraavissa alaluvuissa käydään läpi tutkimusongelma ja tutkimusote sekä aineiston keruu ja analysointi. Tutkimuksen tulokset analysoidaan seitsemännessä luvussa. Kahdeksas, viimeinen luku on työn pohdinta.

2 OIKEUDELLINEN PERINTÄ

Perinnällä tarkoitetaan kaikkia toimenpiteitä, joiden tarkoituksena on saada velallinen tai muu maksuvelvollinen suorittamaan velkojan erääntynyt saatava. Perinnän ja luotonhallinnan keskeisiä osa-alueita ovat vapaaehtoinen ja oikeudellinen perintä, konkurssi- ja ulosottomenettely sekä kansainvälinen perintä.⁵

Vapaaehtoisen perinnän vaiheessa velalliselta pyritään saamaan maksusuoritus turvautumatta tuomioistuimen ja ulosottolaitoksen käyttöön. Mikäli suoritusta ei saada, voi velkoja siirtää asian oikeudelliseen perintään, jota voidaan kutsua myös pakkoperinnäksi.⁶ Oikeudellinen perintä on Suomessa kaksivaiheinen: ensimmäinen vaihe tapahtuu alioikeudessa ja toinen vaihe ulosotossa. Pakko-täytäntöönpano kuuluu ulosottolaitoksen täytäntöönpanoviranomaisille, jotka tuomioistuimen tapaan toimivat asianosaisiin nähden puolueettomana osapuolena.⁷ Alioikeusmenettelystä säädetään oikeudenkäymiskaaressa (OK, 4/1734). Oikeudellisen perinnän ensisijaisena tavoitteena on maksusuorituksen saaminen tai maksusopimuksen tekeminen velallisen kanssa. Toissijaisena tavoitteena on saatavan riidattomuuden vahvistaminen ja täytäntöönpanoperusteen eli ulosottooperusteen hankkiminen.⁸

Oikeudellinen perintä aloitetaan haastehakemuksella, joka käynnistää siviiliprosessin käräjäoikeudessa. Oikeudenkäynnin aloittanut henkilö, kantaja, vaatii tuomioistuimelta oikeussuojaa vastaajaa vastaan. Menettelyllä vahvistetaan erilaisia yksityisoikeudellisia saatavia ulosottokelpoisiksi. Saatavat voivat olla esimerkiksi osamaksu-, velkakirja-, kulutusluotto-, tai sopimussaatavia. Summaarisissa, eli selvissä ja riidattomissa asioissa, käytetään suppeaa haastehakemusta. Jos velallinen on riitauttanut saatavan, ei asiaa voida käsitellä summaarisena asiana, vaan kantajan tulee käyttää laajaa haastehakemusta.⁹

⁵ Lehtonen, Mökkönen, Töyrylä, Seulu & Tammenkoski 2020.

⁶ Lindström 2014, 220.

⁷ Hupli 2012, 11.

⁸ Lindström 2014, 291–292.

⁹ Lehtonen ym. 2020.

Summaarisen riita-asian perusteena on siis aina yksityisoikeudellinen saatava, sillä julkisoikeudelliset saatavat ovat suoraan ulosottokelpoisia, eli saatavia, jotka saadaan periä ulosotossa ilman ulosottokaaren (UK, 705/2007) 2 luvun 2 §:ssä tarkoitettua ulosottooperustetta. Tyypillisiä julkisoikeudellisia saatavia ovat esimerkiksi verot ja kunnalliset terveydenhuoltomaksut.¹⁰

Summaarisissa velkomusasioissa ulosottokaaren 2 luvun 2 §:ssä tarkoitetut ulosottooperusteena toimivat asiakirjat käytännössä ovat tuomioistuimen riita-asiassa antama tuomio sekä tuomioistuimen vahvistama sovinto. Käräjäoikeuden antamasta yksipuolisesta tuomiosta sekä tuomiosta, jolla hyväksytään riidaton kanne, syntyy aina maksuhäiriömerkintä. Ulosottooperusteen määräaika, jossa luonnolliselle henkilölle on asetettu maksuvelvoite, on 15 vuotta, mutta mikäli velkoja on luonnollinen henkilö, tai jos saatava perustuu rikokseen, josta velallinen on tuomittu vankeuteen, valvontarangaistukseen tai yhdyskuntapalveluun, on määräaika 20 vuotta (UK 2:24). Määräaika lasketaan siitä, kun yksipuolinen tuomio, lainvoimaiseksi tullut tuomio tai muu lopullinen ulosottooperuste on annettu (UK 2:25). Yksityishenkilön kohdalla perintää voidaan jatkaa niin kauan kuin ulosottooperuste on täytäntöönpanokelpoinen.¹¹

¹⁰ Oikeuslaitos 2021.

¹¹ Lindström 2020, 293.

3 SUMMAARISEN RIITA-ASIAN PROSESSI

3.1 Siviiliprosessi

Oikeustieteessä termi prosessi tarkoittaa tuomioistuimessa tapahtuvaa oikeudenkäyntiä. Prosessin menettely on lailla säännelty ja se kuuluu valtiovallan toimintoihin ja vastuulle. Prosessioikeus muodostuu normikokonaisuudesta, joka sääntelee menettelyä ja sen laillisuutta. Se käsittää kirjoitetun lain lisäksi kaikkien niiden oikeusnormien kokonaisuuden, jotka koskevat menettelyn laillisuutta.¹² Kun Suomessa valtiovalta jaetaan lainsäädäntö-, toimeenpano- ja tuomiovaltaan, tarkoittaa prosessi tuomiovallan käyttämistä. Perustuslain (PL, 731/1999) 1 luvun 3 §:n mukaan tuomiovaltaa käyttävät riippumattomat tuomioistuimet, ylimpinä tuomioistuinina korkein oikeus ja korkein hallinto-oikeus. Näin ollen prosessioikeudellinen sääntely kohdistuu siihen, miten ja millaisin menettelymuodoin tuomiovaltaa on käytettävä.¹³

Termi lainkäyttö viittaa tuomioistuimen toimintaan aineellisen oikeuden soveltajana, ja se usein esiintyy tuomiovallan käyttämisen ja prosessin synonyyminä. Lainkäytössä tuomioistuin puolueettomana osapuolena antaa oikeussuojaa ratkaisemalla asianosaisten välisen konfliktin aineellisen oikeuden mukaisesti, joka osoittaa millaisia oikeuksia ja velvollisuuksia yksityishenkilöillä ja yhteisöillä on keskinäisissä suhteissaan.¹⁴ Tuomioistuimen prosessin päätteeksi antama aineellinen ratkaisu, eli tuomio, sisältää kanteen vaatimusten hyväksymisen tai hylkäämisen.¹⁵ Siviiliprosessin kohteena olevat riidat eivät pääsääntöisesti ole valtiovallan kontrollipiiriin kuuluvia asioita, eli niissä ei ole julkista intressiä, joten kontrollivelvollisuuden puuttuminen keventää oikeudenkäyntimenettelyä asian selvittämisvastuun ollessa valtaosin asianosaisilla itsellään. Tämä perustuu aineelliseen yksityisautonomiaan ja siihen sisältyvään sopimusvapauteen, eli valtiolla ei pääsääntöisesti ole oikeutta puuttua sopimusvapauden piiriin kuuluviin oikeussuhteisiin vastoin asianosaisten tahtoa.¹⁶

¹² Hupli 2012, 8.

¹³ Hupli 2012, 10.

¹⁴ Hupli 2012, 11, 13.

¹⁵ *ibid.*

¹⁶ Hupli 2012, 12.

Prosessioikeudellinen kysymyksenasettelu määrittyy kahteen menettelylliseen perusongelmaan: onko riidan kohteena olevan vaatimuksen tutkiminen laillista ja mikäli on, mikä on laillinen menettely vaatimuksen tutkimiseksi? Nämä kaksi kysymysryhmää kattavat koko prosessioikeuden. Ensimmäinen kysymys kohdistuu oikeudenkäynnin yleisiin laillisuustakeisiin, eli prosessinedellytyksiin. Toinen peruskysymys kohdistuu menettelyn laillisuuteen eli siihen, miten siviiliasia on tutkittava ja ratkaistava, ja mitä toimenpiteitä oikeudenkäynnissä saa, pitää tai ei saa tehdä, että menettely olisi laillista. Tällaisia vaatimuksia ovat esimerkiksi vastapuolen kuuleminen ja väittämistaakan noudattaminen.¹⁷

Mika Launiala (2017) kiteyttää siviiliprosessin sen perusajatuksen: kyse on yksityisoikeudellisen riita-asian ratkaisemisesta tuomioistuimessa mahdollisimman tarkoituksenmukaisin menettelyin alkaen haastehakemuksesta ja päättyen lainvoimaiseen tuomioon.¹⁸ Siviiliprosessi kohdistuu siis aina yksityisoikeudelliseen asiaan, jossa kantaja vaatii oikeussuojaa yksityisoikeudelliselle vaatimukselleen, ja jonka täyttäminen kuuluu vastaajan yksityisoikeudellisiin velvoitteisiin.¹⁹ Yksityisoikeudellinen asia kuuluu asianosaisille, ei tuomioistuimelle eikä valtiollalle, ja tästä syystä valtaosa siviilioikeudenkäyntejä on tahdonvaltaisia eli dispositiivisia asioita, joissa sovinto on sallittu. Dispositiivisissa asioissa johtava periaate on asianosaisten määräämisperiaate. Sen mukaan asianosainen voi itse päättää ryhtymisestään oikeustoimiin ja missä laajuudessa oikeussuojaa vaaditaan. Määräämisperiaate on ikään kuin aineellisen sopimusvapauden prosessuaalinen vastine.²⁰

Normaalimuotoinen oikeudenkäyntimenettely on yksinkertaisissa riita- ja vähäisissä rikosasioissa tarpeettoman raskas, joten menettelymuotona ovat summaariset prosessilajit, joille tyypillistä on suppeatutkintaisuus ja pyrkimys joutuisuuteen. Siviiliprosessissa tällaisen menettelymuodon tarve näyttäytyy erityisesti velkomusasioiden kohdalla. Siviiliprosessin säännökset ovat pääosin oikeudenkäymiskaassa.²¹

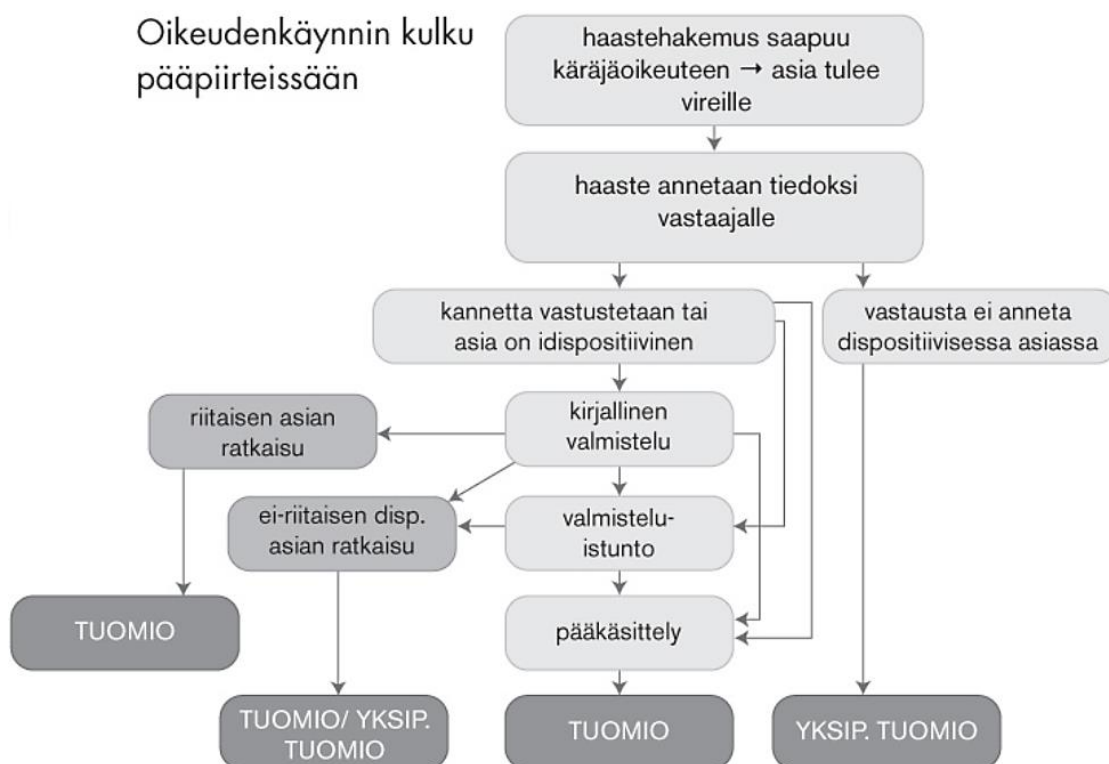
¹⁷ Hupli 2012, 14–16.

¹⁸ Launiala 2017.

¹⁹ Hupli 2012, 9.

²⁰ Hupli 2012, 12–13.

²¹ Prosessioikeus 2016.

Kuvio 1. Siviiliprosessin päävaiheet.²²

3.2 Summaarinen riita-asia

Summaarinen riita-asia tarkoittaa sellaista selvää ja riidatonta asiaa, jonka käräjäoikeus ratkaisee kirjallisessa menettelyssä eli asiakirjaprosessissa.²³ Tieteen termipankin mukaan termi summaarinen prosessi tarkoittaa oikeustieteessä suppeatulkintaista lainkäyttölajia.²⁴ Oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 3 §:n mukaan asian koskiessa tietyn määräistä saamista, hallinnan tai rikkoutuneen olosuhteen palauttamista taikka häätöä ja kantaja ilmoittaa, ettei asia hänen käsityksensä mukaan ole riitainen, haastehakemuksessa on vaatimuksen perusteena tarpeen mainita ainoastaan ne seikat, joihin vaatimus välittömästi perustuu. Perusteena tulee yksilöidä se sopimus, sitoumus tai kirjallinen todiste, johon kantaja vetoaa. Summaarisia riita-asioita ovat tyypillisesti riidattomat velkomuskanteet, jotka koskevat vuokrasaatavia, kuluttajaluottoja sekä laskusaatavia. Summaarisina riita-asioina käsitellään myös hypoteekkikanteita.

²² Linna 2012, 48.

²³ Tuomioistuinlaitos 2021b.

²⁴ Tieteen termipankki 2019.

Summaarinen riita-asia voidaan laittaa vireille suppealla haastehakemuksella, jonka käytön edellytyksenä on OK 5 luvun 3 §:n mukaisesti kantajan ilmoittama riidattomuus. Mikäli velallinen on jossain perinnän vaiheessa perustellusti riitautanut saatavan, tulee kantajan käyttää laajaa haastehakemusta. Suppean haastehakemuksen tietojen perusteella ei välttämättä voida antaa kunnollista vastausta, jos asia on riitainen. Jos riitaiseksi tiedetty asia pitkittyy suppeaa haastehakemusta käyttäneen kantajan takia, voi kantaja joutua korvaamaan vastapuolen oikeudenkäyntikulut, vaikka voittaisikin jutun.²⁵ Mikäli riidaton summaarinen asia riitautuu käsittelyn aikana, siirretään se normaalin riita-asian prosessiin kärjänotaarin tai kärjätuomarin käsiteltäväksi.²⁶

Summaaristen asioiden käsittely on pääasiassa delegoitu kärjäoikeuksien kansliahenkilökunnalle. Summaarisia asioita käsittelevät kärjäsihteerit antavat tuomarinvakuutusta vastaavan vakuutuksen, josta säädetään tuomioistuinlain (TIL, 673/2016) 19 luvun 6 §:ssä. Mainitun pykälän mukaan kärjäoikeuden kansliahenkilökuntaan kuuluva on velvollinen antamaan tuomarinvakuutusta vastaavan vakuutuksen ennen ryhtymistään suorittamaan alla mainittuja tehtäviä kärjäoikeudessa. Kärjäoikeuden laamanni voi kirjallisesti määrätä kansliahenkilökuntaan kuuluvan, joka on antanut vakuutuksen, saanut tarvittavan koulutuksen tehtävään ja jolla on sen hoitamiseen riittävä taito, oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 3 §:ssä tarkoitetuissa asioissa:

- a) antamaan yksipuolisia tuomioita;
- b) antamaan oikeudenkäymiskaaren 21 luvun 8 c §:n nojalla ratkaisuja oikeudenkäyntikulujen osalta sekä tuomioita, jos vastaaja on myöntänyt kanteen;
- c) tekemään päätöksiä asian jättämisestä sillensä, jos kantaja on peruuttanut kanteensa eikä vastaaja vaadi asian ratkaisemista (TIL 19:6.1,1–4). Kyseinen lainkohta kiteyttää summaarisia riita-asioita hoitavan kärjäsihteerin keskeisimmän työnkuvan. Jos kansliahenkilökunnan ratkaistavana oleva asia osoittautuu laajaksi, tulkinnanvaraiseksi tai muulla tavoin vaikeaksi ratkaista, tulee asia siirtää notaarin tai tuomarin ratkaistavaksi (TIL 19:6.2).

²⁵ Lehtonen ym 2020.

²⁶ Tuomioistuinlaitos 2021b.

Nyky muodossaan summaarisen riita-asian prosessi on tullut voimassa olevaan lainsäädäntöön vuoden 1993 alioikeusuudistuksessa. Tätä ennen velkojalla oli käytössään normaalin oikeudenkäynnin vaihtoehtona kansliakäsittelynä käyty maksamismääräysmenettely, normaalia nopeampi vekseli- ja shekkiprosessi, kirjallinen lainhakumenettely ulosotonhaltijan luona (velkakirjaan tai muuhun maksusitoumukseen perustuva velkominen tai hypoteekkilainhaku) tai osamaksuvelan ollessa kyseessä ulosottomiehen toimittama erityinen tilitysmenettely. Alioikeusuudistus toi merkittäviä muutoksia, kun mainitut prosessimenettelyt lakkautettiin ja sulautettiin osaksi uuden siviiliprosessin valmistelemaa käsittelyä. Uuden mallin mukaan kaikki siviiliasiat tulivat vireille samalla tavalla, ja asian käsittelyn eteneminen riippui asian laadusta. Siviiliprosessiin luotiin tällöin nykyinen perusrakenne ja menettelyperiaatteet. Oikeudenkäymiskaaren 5 lukuun otettiin säännökset, jotka mahdollistivat summaaristyyppisten asioiden normaalia kevyemmän käsittelyn ja mahdollisuuden ratkaista asia jo valmistelussa. Uudistus siirsi myös aiemmin ulosotonhaltijan toimivaltaan kuuluneet summaariset prosessit käräjäoikeudelle. Ulosotonhaltijaporras lakkautettiin vuonna 1996.²⁷ Myöhemmin vuonna 2003 tuomioistuinlaitoksen kehittämiskomitea (KM 2003:3) esitti summaaristen asioiden siirtämistä käräjäoikeuksista ulosottolaitokselle, mutta kehittämistyöryhmän (KM 2006:15) esityksen mukaisesti ne päädyttiin säilyttämään käräjäoikeuksissa.²⁸

Aikaisemmin summaarisuus liitettiin näytöllisiin rajoituksiin ja tuomioistuimen suppeaan tutkintaan, mutta alioikeusuudistuksen jälkeisessä oikeuskirjallisuudessa summaariselle prosessille ominaiseksi katsotaan, että prosessin menettelytavat ovat normaalia oikeudenkäyntiä yksinkertaisemmat. Kummankin määritelmän mukaan summaaristen prosessien ydinalue kuitenkin muodostuu riidattoman saatavan perinnästä. Summaarisuudella voidaan siis ymmärtää riidattoman maksuvelvollisuuden vahvistamista niin, että se avaa tien erityistäytäntöönpanoon eli ulosottoon. Käytännössä kantajan väittämä riidaton maksuvelvollisuus joko vahvistetaan tai vahvistaminen evätään. Mikäli sääntelyä tarkastellaan kokonaisuudessaan, voidaan myös puhua summaarisesta lainkäytöstä.²⁹

²⁷ Prosessioikeus 2016.

²⁸ Oikeusministeriö 2014.

²⁹ Koulu 2000, 1181, 1183.

3.2.1 Vireilletulo ja menettelytavat

Oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 1 §:n mukaan riita-asia tulee vireille kantajan toimittaman kirjallisen haastehakemuksen saavuttua käräjäoikeuden kansliaan. Haastehakemus saapuu joko sähköisiä kanavia pitkin suoraan siviiliasioiden Tuomas-asianhallintajärjestelmään (jäljempänä Tuomas) tai se toimitetaan sähköpostitse, kirjepostina tai henkilökohtaisesti kansliaan. Suullisesti haastehakemusta ei ole mahdollista jättää. Tuomas on käräjäoikeuksien riita- ja hakemusasioiden kirjaamisjärjestelmä, eli oikeudenkäymiskaaren 22 luvun 12 §:ssä tarkoitettu päiväkirja sekä käsittelyn apuväline, johon kirjataan kaikki merkinnät asian käsittelystä. Saapuneita asioita koskee kirjaamispakko, eli kaikki asiat kirjataan vireille saapumispäivänä.³⁰

Haastehakemuksen toimitustapa määrää asian menettelytavan, ja kunkin menettelytavan teknisessä käsittelyssä on joitain eroavaisuuksia. Riidattomien summaaristen asioiden eri menettelytapoja merkitsevät koodit S, SM, E ja W. Koodi sijoittuu diaarinumeron eteen, esimerkiksi W 21/1000. Suoraan Tuomakseen saapuvissa E- ja W-asioissa menettelytapakoodi ja diaarinumero on valmiina haastehakemuksen saapuessa käräjäoikeuteen. Riita-asia kirjataan S-asiaksi, jos paperisena saapunut haastehakemus on suppea haastehakemus, ja siinä on maininta riidattomuudesta. Näiden neljän menettelytavan asioiden riitautuessa niiden käsittelyä jatketaan laajan riita-asian (L-asia) käsittelyjärjestyksessä muuttamatta diaarinumeron koodia kuitenkin L:ksi.³¹

S-asia

S-asiat (suppea) ovat sähköpostitse tai paperisena käräjäoikeuteen saapuneita haastehakemuksia. Useimmiten S-asiat saapuvat käräjäoikeuteen paperille kirjoitetulla asiakirjalla tai sähköpostin liitetiedostona. Tällaiset haastehakemukset kirjataan kohta kohdalta manuaalisesti vireille haastehakemuksesta ilmenevin tiedoin.³² Tyypillisin S-muotoinen haastehakemus on käsin täytetty lomake vuokrasopimuksen purkaminen/korvaus -asiassa, eli häätöasiassa.

³⁰ Oikeusministeriö 2007, 4.

³¹ Pirkanmaan käräjäoikeus 2019, 6.

³² Pirkanmaan käräjäoikeus 2019, 6–7.

SM-asia

SM-asia (suppea, muut) koskee häättöä, jossa häättöperusteena tyypillisesti on häiritsevän elämän viettäminen. SM-asiassa ei ole vaatimusta saatavien maksamisesta, eli se ei sisällä maksamattomia vuokria. Haastehakemus voidaan toimittaa paperisena tai sähköpostitse. SM-asioita ei lähetetä sähköiseen tuomiorekisteriin.

E-asia

E-asia (suppea, konekielinen) on suljetun sähköisen tietojärjestelmäyhteyden (Santra) kautta saapunut haastehakemus. Tätä menettelytapaa käyttävät paljon haastehakemuksia toimittavat tahot, kuten perintätoimistot. Santran käyttäminen vaatii kantajalta oman tietojärjestelmänsä kehittämistä siten, että se muodostaa vahvistetun tiedostomallin mukaisia hakemustietueita. Santran ja tuomiorekisterin käyttäjäksi pääsee Oikeusrekisterikeskuksen hyväksynnällä.³³ Välityspalvelimelle saapuessaan haastehakemus on tullut vireille. Valtaosa summaarisista on E-asioita.

W-asia

W-asia (suppea, web) on oikeushallinnon verkkopohjaisessa asiointipalvelussa vireille laitettu haastehakemus. Palvelu soveltuu sekä yksityishenkilöiden että yritysten ja yhteisöjen, kuten pienempien perintätoimistojen ja kuntien käyttöön. Palvelussa kantaja voi seurata asian etenemistä ja noutaa ratkaisun. Ratkaisu voidaan viedä palvelusta suoraan ulosoton sähköiseen asiointipalveluun täytäntöön-pantavaksi.³⁴ Sähköisiä asiointikanavia ylläpitää Oikeusrekisterikeskus.

3.2.2 Haastehakemus ja kirjallinen valmistelu

Oikeudenkäymiskaaren 5:2 ja 5:3 sisältävät pääsäännökset riita-asian haastehakemuksessa eli vireillepanoasiakirjassa ilmoitettavista asioista. Haastehake-

³³ Oikeuslaitos 2020.

³⁴ *ibid.*

mus muodostaa perustan valmistelulle ja sen vuoksi laissa on kiinnitetty erityishuomiota sen sisältöön.³⁵ Kantajan on identifioitava itsensä ja muut asianosaiset selkeästi ja yksiselitteisesti.³⁶

Kantajan vaatimus (petitum) ja seikat, joihin vaatimus perustuu (causa), ovat haastehakemuksen ydinsisältö, joista koostuu kantajan oikeussuojapyyntö eli kanne. Kanteen motiivina summaarisissa asioissa on pääsääntöisesti se, että kantaja tarvitsee saatavilleen ulosottoperusteen saadakseen oikeutensa pakko-täytäntöön ulosottomenettelyssä.³⁷ Vaatimuksista tulee yksiselitteisesti ilmetä kantajan haluaman oikeusseurauksen sisältö sekä vaatimuksen tarkka rahamäärä ja sille vaadittava korkokanta. Tarkka yksilöinti on tärkeää vastaajan oikeusturvan kannalta, koska vastaajan on voitava vastata kanteessa esitettyihin vaatimuksiin oikeanmukaisesti, ja että asiassa voitaisiin vastaajan jäädessä passiiviseksi antaa asianmukaisesti yksilöity yksipuolinen tuomio.³⁸

Kirjallinen valmistelu aloitetaan tarkastamalla haastehakemus viran puolesta (ex officio).³⁹ Tiettyjen muodollisten edellytysten, eli prosessinedellytysten, on täyttyvä, että kanteen tutkiminen olisi laillista. Ehdottomat (absoluuttiset) prosessinedellytykset ovat perustavanlaatuisia oikeudenkäynnin laillisuustakeita, joista asianosaiset eivät voi luopua. Tahdonvaltaiset (dispositiiviset) prosessinedellytykset tutkitaan, jos asianosainen tekee puuttumisesta prosessiväitteen käyttäessään asiassa ensi kertaa puhevaltaa. Mikäli vastaaja ei vastaa kanteeseen, täytyy tiettyjen väitteenvaraisten prosessinedellytysten olemassaolo tutkia viran puolesta. Prosessinedellytysten kokonaisuuden muodostamat laillisuustakeet kohdistuvat tuomioistuimeen, asianosaisiin, oikeudenkäyntiasiamiehiin, kanteen sisältöön sekä kanteen vireillepanoon ja ajamiseen. Näitä ovat tuomioistuimen toimivaltaisuus, asianosaiskelpoisuus, oikeudenkäyntikelpoisuus, asiavaltuus, asiamiehen yleinen kelpoisuus sekä edustajan oikeudenkäyntivaltuus päämieheltään. Kanteen sisältöön liittyen asian täytyy olla ratkaistavissa oikeusnormien perusteella eikä sama asia saa olla vireillä toisessa oikeudenkäynnissä (lis pen-

³⁵ Lappalainen 2002, 37.

³⁶ Jokela 2012, 3.

³⁷ Hupli 2012, 78.

³⁸ Prosessioikeus 2016.

³⁹ Jokela 2012, 364.

dens). Jos samassa asiassa on jo annettu lainvoimainen tuomio, on tuomion oikeusvoima ehdoton este uudelle prosessille (res judicata).⁴⁰ Kanteen ajamista koskeva prosessinedellytys on kanteenmuutoskielto, joka tarkoittaa sitä, että kantaja ei saa käsittelyn aikana esittää haasteesta poikkeavia vaatimuksia. Kanteenmuutoskielto ei kuitenkaan estä supistamasta vaatimuksia taikka tekemästä kanteeseen vähäisiä täydennyksiä, selvennyksiä tai oikaisuja.⁴¹

Mikäli haastehakemus on puutteellinen, epäselvä tai sekava, on kantajaa kehoitettava määrääjässä täydentämään tai korjaamaan haastehakemustaan, jos se on välttämätöntä käsittelyn jatkamiseksi tai vastauksen antamiseksi. Kantajalle ilmoitetaan millä tavalla hakemus on puutteellinen tai epäselvä, ja jos kantaja ei noudata kehotusta, voidaan kanne jättää tutkimatta tai hylätä (OK 5:5). Tuomioistuimen on hylättävä kanne tuomiolla siltä osin kuin se on selvästi perusteeton (OK 5:6). Tällä tarkoitetaan sellaista puutetta kanteen aineellisoikeudellisessa perustassa, joka ei voi prosessin aikana korjautua.⁴²

Jokaisella käräjäoikeudella on oma tuomiopiiri, joka määrää alueellisen toimivaltan rajat. Oikeudenkäymiskaaren 10 luvun forumnormistossa oikeuspaikat on jaettu yleisiin, valinnaisiin, ehdottomiin ja toissijaisiin oikeuspaikkoihin. Ehdottomia ovat summaaristen asioiden oikeuspaikka (OK 10:17a) ja kuolinpesää koskevan asian oikeuspaikka. Ehdottomaan oikeuspaikkasäännökseen perustuva toimivaltakysymys tutkitaan viran puolesta. Mikäli käräjäoikeus ei ole toimivaltainen käsittelemään asiaa, tulee asia jättää tutkimatta tai siirtää se toimivaltaiseen käräjäoikeuteen (OK 10:21).

Haastehakemuksen oikeudenkäyntikuluvaatimus sisältää normaalisti kantajan kuluvaatimuksen sekä oikeudenkäyntimaksun. Oikeudenkäyntikulujen korvausvastuu on kuluvastuuta, joka sisältyy kuluvelallisen aineellisiin velvoitteisiin ja kuluvelkojan aineellisiin oikeuksiin.⁴³ Asianosainen, joka häviää asian, on velvollinen korvaamaan kaikki vastapuolensa tarpeellisista toimenpiteistä johtuvat koh-

⁴⁰ Tieteen termipankki 2019.

⁴¹ Tieteen termipankki 2021.

⁴² Prosessioikeus 2016.

⁴³ Hupli 2012, 16.

tuulliset oikeudenkäyntikulut, jollei muualla laissa toisin säädetä (OK 21:1). Oikeudenkäyntikuluista summaarisissa asioissa säädetään oikeusministeriön asetuksessa (1311/2001) vastapuolen maksettavaksi tuomittavista oikeudenkäyntikuluista oikeudenkäymiskaaren 21 luvun 8 c §:ssä tarkoitetuissa asioissa. Asetuksen 3 §:n mukaan vastaajan maksettavaksi vaaditut oikeudenkäyntikulut tuomitaan kuitenkin korkeintaan perustaksan tai korkean taksan määräisinä velan pääoman määrän mukaan. Perustaksa on 50 euroa (pääoma alle 300 euroa), 80 euroa (pääoma 300–1000 euroa) tai 110 euroa (pääoma yli 1000 euroa). Häätöasiassa kuluvaatimus voi olla aina maksimissaan 110 euroa riippumatta pääoman määrästä. Korkea taksa on 80, 120 tai 160 euroa. Asetuksen 7 §:n mukaan, mikäli kantaja vaatii oikeudenkäyntikuluja korkean taksan mukaisena, vaatimuksessa on esitettävä peruste, jolla asia on katsottava tavanomaista vaativammaksi. Taksojen mukaisia oikeudenkäyntikuluvaatimuksia ei tarvitse eritellä tarkemmin.

Tuomioistuimien perimät oikeudenkäyntimaksut luetellaan tuomioistuinmaksulain (1455/2015) 2 §:ssä. Oikeudenkäyntimaksun määrää asian ratkaisija ja maksu peritään suoritteiden valmistumisen jälkeen. E- ja W-asioissa maksu on 65 euroa ja S- ja SM-asioissa maksu on 86 euroa. Vastaajan riitauttaman summaarisen asian oikeudenkäyntimaksu on 260 euroa. Tuomioistuinmaksulaissa tai sen nojalla annetussa asetuksessa säädetyt maksut ja kustannusten korvaukset ovat suoraan ulosottokelpoisia. Konekielisen tiedonsiirtoyhteyden ja sähköisen asiointiliittymän käyttöön on kannustettu asettamalla E- ja W-asioiden käsittelymaksu alhaisemmaksi kuin S-asioiden.⁴⁴ Valtion maksuperustelain (150/1992) 6 §:n 1 momentin mukaan julkisoikeudellisesta suoritteesta valtiolle perittävän maksun suuruuden tulee vastata suoritteiden tuottamisesta valtiolle aiheutuvien kokonaiskustannusten määrää (omakustannusarvo).

Saatavien perinnästä aiheutuvia kuluja ei ole pidetty oikeudenkäyntikuluina, vaan niistä erillisinä kuluina, joiden korvaamista kantajat tyypillisesti vaativat vastaajilta summaaristen velkomusasioiden yhteydessä. Kuluttajasaatavien perintäkuluista säädetään laissa saatavien perinnästä (513/1999) enimmäismäärineen. Laki on

⁴⁴ Oikeusministeriö 2017, 16.

pakottavaa. Perintälakia ei sovelleta, jos sekä kantaja että vastaaja ovat yksityishenkilöitä, tai jos sekä kantaja että vastaaja ovat elinkeinonharjoittajia.⁴⁵

Summaarisiin velkomuskanteisiin liittyy viivästyskorko-, luottokorko- ja luottokustannusvaatimuksia. Maksun viivästyessä velallisen on ilman sopimusehtoa-kin maksettava velkojalle viivästyskorkoa tämän sitä vaatiessa. Korkolain 4 §:n 1 momentin mukaan velan maksun viivästyessä on viivästyneelle määrälle maksettava vuotuista viivästyskorkoa, joka on seitsemän prosenttiyksikköä korkeampi kuin kulloinkin voimassa oleva Euroopan keskuspankin vahvistama viitekorko. Jos luottoajan korosta on sovittu, on velallinen velvollinen maksamaan korkoa sopimuksen mukaisesti.⁴⁶ Kuluttajansuojalaissa on määriteltä kuluttajaluottojen korkokattoja, jotka käräjäoikeus huomioi viran puolesta. Oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 3 §:n 2 momentin mukaan, jos saaminen perustuu kuluttajansuojalain (38/1978) 7 tai 7 a luvussa tarkoitettuun kuluttajaluottosopimukseen, haastehakemuksessa on ilmoitettava myös:

- 1) luottosopimuksen mukainen luoton määrä tai luottoraja;
- 2) luottosopimuksen voimassaoloaika päivinä;
- 3) luottosopimuksen mukainen luoton korko;
- 4) luottokustannukset ja muut kulut yksilöityinä;
- 5) luottosopimuksen mukainen luoton todellinen vuosikorko;
- 6) onko luottosopimus tehty kuluttajansuojalain 7 luvun 17 §:ssä tai 7 a luvun 15 §:ssä edellytetyllä tavalla.

Korkein oikeus on katsonut ennakkoratkaisussaan KKO 2015:60, että tuomioistuimilla on summaarisessa riita-asiassa velvollisuus viran puolesta tutkia, ovatko kantajan vaatimukset kohtuuttomia kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin (nDir 93/13/ETY) perusteella.⁴⁷ Unionin oikeudesta seuraa, että virallistutkinta kuluttajariidoissa on laajempaa kuin muissa riita-asi-oissa. Tällaisessa tapauksessa kanne on kohtuuttomilta osin hylättävä tuomiolla eikä koko kanteen hyväksyvää yksipuolista tuomiota saa antaa.⁴⁸ Kohtuutto-muutta Pirkanmaan käräjäoikeudessa arvioivat käräjänotaarit.

⁴⁵ Pirkanmaan käräjäoikeus 2020, 72–73, 75.

⁴⁶ Pirkanmaan käräjäoikeus 2020, 69–70.

⁴⁷ Mäenpää 2016, 336.

⁴⁸ Prosessioikeus 2016.

3.2.3 Haasteen tiedoksianto

Perustuslain 21 §:n 2 momentissa säädetään henkilön oikeudesta tulla kuulluksi häntä koskevassa asiassa. Jos kanne täyttää vaatimukset eikä se ole ilmeisen perusteeton, laaditaan viipymättä haastehakemuksen perusteella vastaajalle osoitettu haaste, eli kehotus vastata kirjallisesti kanteeseen (OK 5:9.1). Haaste on otsikoitu ”haaste riita-asiassa – kirjallisen vastauksen pyytäminen”. Haasteessa vastaajaa kehoitetaan vastaamalla ilmoittamaan, myöntääkö vai vastustaako hän kannetta. Vastustaessaan vastaajaa kehoitetaan muun muassa esittämään sellaiset vastustamisen perusteet, joilla voi olla merkitystä asian ratkaisemisessa. Vastaukseen tulee liittää asiakirja, johon kanteen vastustaminen perustuu, ja ne kirjalliset todisteet, joihin vastauksessa vedotaan.⁴⁹ Haasteessa on myös ilmoitettava haasteen määräaika, jonka puitteissa vastaus on toimitettava tuomioistuimen kansliaan (OK 5:11.1). Vastauksen määräaika summaarisessa asiassa on 14 päivää.

Tuomioistuin voi huolehtia haasteen tiedoksiannosta antamalla sen tuomioistuimen henkilökuntaan kuuluvan tai haastemiehen tehtäväksi (OK 11:1.1). Summaarisissa asioissa käytetään joko haastemiehen toimittamaa tiedoksiantoa tai postitiedoksiantoa. Postitiedoksianto tarkoittaa vastaajalle postitse haasteen mukana toimitettavaa todistusta tiedoksiannon vastaanottamisesta, jonka vastaajan tulee päivätä ja allekirjoittaa sekä maksutta lähettää takaisin käräjäoikeuteen. Vastaanottotodistusta käytetään, jos tiedoksianto on onnistunut sitä käyttäen vastaajan aiemmissa asioissa tai, jos asia on vastaajan ensimmäinen. Mikäli todistus ei palaudu vastaajalta, siirretään asian tiedoksianto haastemiehelle. Haastemieslain (505/1986) 2 §:n mukaan tuomioistuimen palveluksessa olevan haastemiehen toimialue on tuomioistuimen tuomiopiiri. Muun henkilön (esim. vankilanjohtaja, poliisimies), joka on lain 6 §:n nojalla oikeutettu suorittamaan haastamisen ja tiedoksiannon, toimialueena on se virka-alue, jossa hän on päätehtävässään toimivaltainen. Summaarinen asia voidaan antaa tiedoksi puhelin-tiedoksiantona ja se on haastemiehen ensisijaisesti ja eniten käyttämä tiedoksi-antotapa (OK 11:3b). Puhelintiedoksiantoa voidaan nykyisin käyttää kaikissa

⁴⁹ Hupli 2012, 78, 94.

summaarisissa asioissa. Mikäli se ei onnistu, haastemies antaa haasteen tiedoksi perinteisenä haastemiestiedoksiantona.⁵⁰

Mikäli haastemies ei tavoita henkilöä, jonka asuinpaikka Suomessa on tiedossa, voidaan olettaa hänen välttelevän tiedoksiantoa. Tällöin haasteen tiedoksianto voidaan toimittaa luovuttamalla asiakirjat jollekin samaan talouteen kuuluvalla 15 vuotta täyttäneelle tai, jos tiedoksiannon vastaanottaja harjoittaa liikettä, jollekin hänen liikkeensä palveluksessa olevalle. Jollei ketään edellä mainituista tavata, asiakirjat voidaan luovuttaa paikalliselle poliisiviranomaiselle, ja lähettää tavoiteltavalle henkilölle tästä postitse ilmoitus. Tätä menettelyä kutsutaan si-
jaistiedoksiannoksi, jossa tiedoksiannon katsotaan tapahtuneen, kun asiakirjat on annettu postin kuljetettavaksi (OK 11:7). Mikäli vastaajan olinpaikka on tuntematon, voidaan käräjäoikeuden tutkimien edellytysten täytyessä tiedoksianto kuuluttaa Virallisessa lehdessä kantajan niin pyytäessä.⁵¹

3.2.4 Kirjallinen vastaaminen ja asian ratkaiseminen

Vastaajan on viimeistään vastauksen määräpäivänä toimitettava kirjallinen vastaus käräjäoikeuteen. Vastaus tulee olla vastaajan tai oikeudenkäymiskaaren 15 luvun 2 §:ssa mainitun oikeudenkäyntiasiamiehen laatima. Vastaaja voi suhtautua pääasiaan joko jättäytymällä passiiviseksi, myöntämällä kanteen oikeaksi taikka vastustamalla kannetta.⁵² Oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 13 §:n mukaan, jos vastaaja, jota on kehoitettu vastaamaan kirjallisesti asiassa, jossa sovinto on sallittu, ei ole antanut pyydettyä vastausta määräajassa tai ei ole esittänyt vastauksessaan kanteen vastustamiselle perustetta tai vetoaa ainoastaan sellaiseen seikkaan, jolla selvästi ei ole vaikutusta asian ratkaisemiseen, ratkaistaan asia valmistelua jatkamatta. Kanne hyväksytään tällöin yksipuolisella tuomiolla. Asianosaisen passiivisuus voi käsittelyn myöhemmissäkin vaiheissa johtaa yksipuoliseen tuomioon, jos asianosainen laiminlyö pyydetyn kirjallisen lausuman toimittamisen tai jättää saapumatta istuntoon. Tällöin yksipuolinen

⁵⁰ Pirkanmaan käräjäoikeus 2020, 46.

⁵¹ Pirkanmaan käräjäoikeus 2020, 47.

⁵² Hupli 2012, 82–83.

tuomio voidaan vastaajan näin vaatiessa antaa myös kantajaa vastaan hylkäämällä kanne kantajan passiivisuuden perusteella.⁵³

Oikeudenkäymiskaaren 12 luvun 12 §:n mukaan yksipuolista tuomiota ei saa antaa siltä osin kuin vastaaja on nimenomaisesti myöntänyt kanteen. Myöntäminen on tahdonilmaisu, joka syrjäyttää ne aineelliset oikeusnormit, jotka muutoin määräisivät kanteen hyväksyttävyyden tai hylättävyyden. Kanne on myönnettyiltä osin hyväksyttävä tuomiolla. Asianosaisen tahdonilmaisun kohteen osalta asiassa annettavaa ratkaisua ei saa perustella muutoin kuin itse tahdonilmaisulla.⁵⁴ Yksipuolinen tuomio on heti täytäntöönpanokelpoinen kuin lainvoimainen tuomio ja luottotietolain (527/2007) 13 §:n mukaan siitä aiheutuu vastaajalle maksuhäiriömerkintä luottotietorekisteriin.

Kanteen peruuttaminen on kantajan prosessitoimi, jolla kanne vedetään pois tuomioistuimesta. Kanteen peruuttamisesta seuraa, jollei vastaajan oikeudesta tuomioon muuta johdu, että asia jätetään päätöksellä sillensä eli asia raukeaa ja vireilläolo lakkaa. Sillensäjättämispäätökseen ei saa hakea muutosta ja samaa asiaa koskeva kanne voidaan panna uudelleen vireille. Kanteesta luopuminen tarkoittaa sitä, että kantaja ilmoittaa luopuvansa kanteesta tai sen osasta lopullisesti. Oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 13 §:n mukaan kanne hylätään tuomiolla siltä osin kuin kantaja on luopunut siitä.⁵⁵

Yleistä on, että kantaja toimittaa käsittelyn aikana käräjäoikeuteen osaperuutuksen, jossa ilmoitetaan vastaajan osasuorituksesta, ja vaatimusten peruutuksesta näiltä osin. Käräjäsihteeri päivittää vaatimukset ajan tasalle kantajan ilmoituksen mukaisesti. Asian ratkaisu on tällöin yksipuolinen tuomio ja päätös, eli peruutetut vaatimuskohdat jätetään päätöksellä sillensä, ja muilta osin hyväksytään yksipuolisella tuomiolla.⁵⁶

Koska summaariset riita-asiat ovat dispositiivisia asioita, voivat asianosaiset päätyä myös sovintoon. Oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 27 § 1 mom. 2 kohdan

⁵³ Hupli 2012, 23.

⁵⁴ Hupli 2012, 22.

⁵⁵ Pirkanmaan käräjäoikeus 2020, 65–66.

⁵⁶ *ibid.*

mukaan valmistelussa voidaan vahvistaa sovinto. Sovinto vahvistetaan asianosaisten pyynnöstä, mikäli se ei ole lain vastainen, selvästi kohtuuton tai loukkaa sivullisen oikeutta (OK 20:3). Jos sovinto koskee kaikkia asiassa esitettyjä vaatimuksia, asian käsittely päättyy sovinnon vahvistamiseen (OK 20:4). Käytännössä tämä summaaristen kohdalla tyypillisesti tarkoittaa, että kantaja ja vastaaja ovat neuvotelleet maksuohjelman, joka sisällytetään molempien osapuolten allekirjoittamaan sovintosopimukseen. Kantaja toimittaa sovintosopimuksen käräjäoikeuden vahvistettavaksi, ja kärjänotaarin tutkittua sopimuksen asiassa annetaan päätös sovinnon vahvistamisesta. Tällaisesta päätöksestä vastaajalle ei aiheudu maksuhäiriömerkintää. Tuomioistuimen vahvistama sovinto on täytäntöönpanokelpoinen niin kuin sen riita-asiassa antama tuomio.

3.2.5 Takaisinsaanti

Perustuslain 21 §:ssä turvataan asianosaisten oikeus hakea ratkaisuun muutosta. Pääsääntöisesti vain asianosaisilla on muutoksenhakulegitimaatio. Muutoksenhakekeino yksipuoliseen tuomioon on takaisinsaanti, joka on poikkeus instanssijärjestyksestä, jossa alemman tuomioistuimen ratkaisuun haetaan muutosta ylemmältä tuomioistuimelta.⁵⁷ Takaisinsaanti luetaan ns. varsinaisiin muutoksenhakekeinoihin, joilla haetaan muutosta tuomioon, joka ei ole lainvoimainen. Se on siis muutoksenhakekeinona ns. ei-devolutiivinen, joka tarkoittaa, että asian käsittely ei lakkaa olemasta vireillä ratkaisun antaneessa tuomioistuimessa, vaan tuomioistuin tutkii oman ratkaisunsa. Valitus hovioikeudelle on ns. devolutiivinen, eli asian vireilläolo päättyy ratkaisun antaneessa tuomioistuimessa ja se tulee vireille muutoksenhakuinstanssissa.⁵⁸ Takaisinsaanti käsitellään käräjäoikeudessa laajana riita-asiana.

Sääntely takaisinsaannista sijoittuu oikeudenkäymiskaaren 12 lukuun. Keskeisimpänä 12 luvun 15 §, jonka mukaan asianosaisella, jota vastaan on annettu yksipuolinen tuomio, on oikeus hakea takaisinsaantia siinä tuomioistuimessa, joka on antanut yksipuolisen tuomion. Takaisinsaantia on haettava kirjallisesti 30 päivän kuluessa siitä lukien, kun takaisinsaannin hakija hänen läsnä ollessaan

⁵⁷ Hupli 2012, 127.

⁵⁸ Kulmala 2021, 7.

toimitetussa ulosmittauksessa taikka muulla tavoin todisteellisesti on saanut tiedon yksipuolisesta tuomiosta. Jos yksipuolinen tuomio on annettu asianosaisen passiivisuuden perusteella, hakemuksessa on mainittava sellainen syy tuomion muuttamiselle, jolla olisi voinut olla merkitystä asiaa ratkaistaessa (OK 12:15.2). Asianosaisella, jota vastaan asiassa on annettu toistamiseen yksipuolinen tuomio, ei enää ole oikeutta takaisinsaantiin (OK 12:18).

Kun yksipuolinen tuomion peruste on muodollinen, ei kannetta tutkita sisällöllisesti. Summaariselta kanteelta edellytetään vain, että se ei ole selvästi perusteton aineelliselta sisällöltään. Takaisinsaantihakemus voidaan perustella yksipuolisen tuomion väitettyyn aineellisoikeudelliseen virheellisyyteen, mutta myös väitettyyn prosessuaaliseen virheeseen. Takaisinsaannissa yksipuolisen tuomion oikeellisuus tulee tutkituksi niin näyttö- kuin oikeuskysymyksenkin osalta. Jos takaisinsaantihakemus otetaan tutkittavaksi, asian käsittelyä jatketaan siitä mihin se ennen ratkaisua jäi. Prosessissa noudatetaan samoja passiivisuusseurauksia kuin normaalissa summaarisen asian käsittelyssä. Jos hakija häviää asiansa, ei häntä tuomita uudelleen, vaan takaisinsaantihakemus hylätään ja yksipuolinen tuomio jätetään pysyväksi. Jos taas hakija voittaa, alkuperäisen asian ratkaisun lisäksi yksipuolinen tuomio kumotaan.⁵⁹

⁵⁹ Kulmala 2021, 23.

4 LAINVALMISTELUN PÄÄVAIHEET

4.1 Perusvalmistelu

Käynnistävänä tekijänä lainmuutokselle oli oikeusministeriön 1.6.2012 asettama neuvottelukunta pääministeri Jyrki Kataisen hallitusohjelmaan perustuen. Sen tehtävänä oli valmistella oikeusturvaohjelma oikeudenkäyntien kokonaiskeston lyhentämiseksi ja laadun parantamiseksi. Neuvottelukunta julkaisi 27.2.2013 oikeudenhoidon uudistamisohjelman säästötavoitteineen vuosille 2013–2025 (OMML 16/2013). Keskipitkän aikavälin toimenpiteenä ohjelma edellytti, että summaariset valkomusasiat joko siirretään ulosottolaitokselle tai keskitetään enintään kolmeen käräjäoikeuteen. Edellytyksiin kuului, että samalla haastehakemuksella voisi hakea sekä ulosottooperustetta että täytäntöönpanoa. Ohjelmaan sisältyi myös tiedoksiannon kehittäminen.⁶⁰

Summaaristen riita-asioiden käsittelyn kehittäminen eteni, kun oikeusministeriö asetti 6.3.2014 työryhmän selvittämään summaaristen asioiden keskittämistä ulosottolaitoksessa tai käräjäoikeuksissa. Riidattomien velkomusasioiden määrä oli kasvanut merkittävästi viimeisen vuosikymmenen aikana, joten summaarisen menettelyn tarkastelu ja kehittäminen tehokkaammaksi oli tullut ajankohtaiseksi. Tähän vaikuttaneita syitä olivat asiamäärien suuri kasvu, oikeudellisen perinnän muuttuminen liiketoiminnaksi, luottoyhteiskunnan kehittyminen sekä julkisen sektorin säästötarpeet. Oikeudenhoidon tehokkuutta täytyi siis parantaa. Perus- ja ihmisoikeuksien edellyttämä oikeusturva tulisi tuottaa vähemmillä kokonaiskustannuksilla. Näiden seikkojen nojalla selvitettiin, voitaisiinko summaarisia asioita käsitellä organisatorisesti uudella tavalla. Kehittämisvaihtoehtojen osi-
ossa käsiteltiin summaarisen menettelyn ongelmakohtia ja kehittämisen tavoitteita, sähköisen asiainnin lisäämistä ja tehostamista, sekä vaihtoehtoisina malleina menettelyn keskittämistä osaan käräjäoikeuksia tai siirtämistä ulosottoviranomaiseen, jossa menettely voitaisiin yksinkertaistaa ja kaavamaistaa saattavan vahvistamismenettelyllä käräjäoikeuksien summaarista menettelyä paremmin. Ajatuksena oli keskittää käräjäoikeuksien työpanos aidosti riitaisiin asioihin.

⁶⁰ OMSO 52/2014, 14.

Päällekkäisten toimintojen poistuminen, menettelyn yksinkertaistuminen ja henkilötyövuosien vähentäminen loisi kustannussäästöjä. Selvityksessä hyödynnettiin summaaristen asioiden tilastotietoja määrällisestä kehityksestä sekä tietoja niiden laadusta, käsittelyajoista ja käsittelijöistä. Selvitys luovutettiin oikeusministeriölle 30.9.2014.⁶¹

Summaaristen riita-asioiden kehittäminen jatkui valmistelulla, kun oikeusministeriö asetti 17.6.2016 työryhmän laatimaan ehdotuksen hallituksen esitykseksi lainsäädännön muuttamisesta siten, että se mahdollistaisi summaaristen riita-asioiden keskittämisen vain osaan käräjäoikeuksia. Nykytilaa arvioitaessa järjestelmän todettiin toimivan hyvin, mutta sitä tulisi kehittää, koska eri käräjäoikeuksien välillä käsittelyajoissa oli suurta eroa, joka vaikutti kansalaisten yhdenvertaisuuteen ja oikeusturvan saatavuuteen heikentävästi. Käytäntöjä tulisi yhtenäistää käsittelyssä, työtavoissa ja työn organisoinnissa. Työryhmä laatimaan ehdotukseen sisältyi ammattimaista perintätoimintaa harjoittavat tahojen velvoittaminen käyttämään käräjäoikeuden ja ulosoton sähköisiä tiedonsiirtojärjestelmiä.⁶² Lausuntotiivistelmä OMML 27/2017 julkaistiin 9.5.2017.

4.2 Hallituksen esitys 190/2017 vp

Hallituksen esityksessä eduskunnalle laiksi oikeudenkäymiskaaren muuttamisesta (HE 190/2017 vp) ehdotettiin valmistelutyön perusteella muutettavaksi säännöksiä tuomioistuimen toimivallasta käsitellä summaarisia riita-asioita. Esityksen pääasiallisen sisällön mukaan summaaristen riita-asioiden käsittely keskitettäisiin yhdeksään käräjäoikeuteen, joiden tuomiopiireistä säädettäisiin valtioneuvoston asetuksella. Oikeushenkilön, elinkeinonharjoittajan, ammattimaista perintätoimintaa harjoittavan luonnollisen henkilön sekä oikeudenkäyntiasiamiehen ja -avustajan olisi toimitettava summaaristen riita-asioiden haastehakemukset oikeushallinnon tietojärjestelmäyhteyttä tai asiointiliittymää käyttäen. Muulla

⁶¹ OMSO 52/2014, 28, 58.

⁶² OMML 12/2017, 13, 14, 47.

tavalla toimitetut haastehakemukset jätettäisiin tutkimatta. Esityksessä ehdotettiin myös haasteen puhelintiedoksiannon mahdollistamista kaikissa summaarisissa riita-asioissa.⁶³

Esitykseen kuului oikeusjärjestelmän toiminnallisen tehokkuuden parantaminen. Sähköisen asioinnin lisääntyminen toisi tehokkuushyötyjä tuomioistuimissa sekä ulosotossa. Vaikka suurimmaksi osaksi asiointi oli valmiiksi sähköistä, toimitettiin edelleen noin 25 % haastehakemuksista S-asioina suurelta osin ammattimaista perintätoimintaa harjoittavien tahojen toimesta. Vuoden 2016 tietojen mukaan yli 90 % S-asioista oli juridisten hakijoiden tekemiä. Arvion mukaan haastehakemuksen manuaalinen kirjaaminen vaatii kolme kertaa enemmän työtä, ja sähköisen asioinnin velvoitteen johdosta manuaalisesti kirjattavien haastehakemusten määrän arvioitiin vähenevän vähintään 80 %. S-asian kokonaiskäsittelyn arvioitiin vaativan lähes kaksinkertaisen työpanoksen verrattuna sähköisesti vireille tulleeseen asiaan.⁶⁴

Summaaristen riita-asioden samanaikaisen keskittämisen katsottiin olevan edellytys sille, että sähköisen asioinnin lisäämisestä saatava tehokkuushyöty voisi toteutua henkilötöyvuosisäästöinä. Esityksessä arvioitiin, että sähköisen asioinnin lisääntymisestä ja käsittelyn keskittämisestä olisi saatavissa yhteensä noin 800 000 euron eli 20 henkilötöyvuoden kustannussäästöt. Vuonna 2016 paperisena tai sähköpostitse saapuneita haastehakemuksia ratkaistiin noin 81 500 kappaletta, kun sähköisesti vireille tulleita summaarisia ratkaistiin noin 264 000 kappaletta.⁶⁵ Käräjäoikeudessa tulisi lainmuutoksen myötä tutkittavaksi onko haastehakemuksen laatijaan, haastehakemuksessa esitettyyn vaatimukseen tai vaatimuksen perusteisiin liittyvistä syistä perusteltua tutkia S-muotoisena käräjäoikeuteen toimitettu haastehakemus, vai jätetäänkö se tutkimatta väärän toimitustavan perusteella. Tämä olisi uusi tehtävä, joka ainakin alkuvaiheessa aiheuttaisi lisätyötä kansliassa.⁶⁶

⁶³ HE 190/2017 vp, 1.

⁶⁴ HE 190/2017 vp, 6–7, 16, 31.

⁶⁵ HE 190/2017 vp, 8, 31–33.

⁶⁶ HE 190/2017 vp, 35.

Asiointiliittymän käyttö ei ollut vuosien varrella merkittävästi lisääntynyt. Vuonna 2016 W-asioita saapui 20 995 kappaletta (6 % kokonaismäärästä). Kantajia oli kannustettu käyttämään sähköisiä kanavia alhaisemmalla oikeudenkäyntimaksulla, mutta siltikään tahot, jotka toimittavat paljon haastehakemuksia eivätkä ole Santran käyttäjiä, eivät laajemmin hyödyntäneet asiointipalvelua. Katsottiin etteivät kannustimet olleet tarpeeksi tehokkaita, joka voi selittyä sillä, että velallinen joutuu korvaamaan velkojan suorittaman oikeudenkäyntimaksun. Mahdollisena pidettiin myös, etteivät ammattimaiset velkojat olleet riittävän tietoisia asiointipalvelusta ja sen käyttömahdollisuuksista, kuten siitä, että asiointipalvelu sallii tehdä sellaisia haastehakemuksia, joita Santra ei salli.⁶⁷

Viranomaisasiointi samoin kuin kuluttajakauppa ja luototus ovat siirtyneet paljolti verkkopohjaiseksi toiminnaksi, joten esimerkiksi suuren vuokranantajan tai elinkeinonharjoittajan voitiin edellyttää osaavan toimia verkkoympäristössä. Mikäli teknisellä tasolla on mahdollista laatia haastehakemus sähköisesti, ei ollut hyväksyttäviä perusteita sille, että ammattimaisesti toimivat kantajat järjestelmällisesti jättävät saatavien oikeudellisessa perinnässä hyödyntämättä sähköistä asiointipalvelua. Tämän vuoksi oli velvoittavalla lainsäädännöllä ohjattava velkojat sähköisten järjestelmien käyttäjiksi. Velvollisuus ei ulottuisi omassa asiansaan toimivaan luonnolliseen henkilöön. Katsottiin, että yksityishenkilön vapaus valita tapa toimittaa summaarinen haastehakemus käräjäoikeuteen tulisi jatkosakin säilyttää, koska kaikilla ei ole osaamista tai mahdollisuuksia asioida sähköisesti viranomaisessa. Velvoite olisi asettanut kansalaiset eri asemaan henkilökohtaisiin valmiuksiin liittyvien syiden perusteella tavalla, joka olisi ristiriidassa kansalaisten yhdenvertaisuutta turvaavan perustuslain 6 §:n 2 momentin kanssa. Säännöstä ei sovelleta oikeushenkilöihin. Yksityishenkilöiden velvoittaminen sähköiseen asiointiin saattaisi rajoittaa kansalaisten oikeutta oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin.⁶⁸

Sähköisen asioinnin velvoite ei olisi ehdoton vaan sen sovellettavaksi tuleminen edellyttäisi, että sähköinen asiointi on kyseisessä asiassa käytännössä mahdollista. Myös ammattitoimijoiden olisi voitava poikkeuksellisissa tilanteissa laatia

⁶⁷ HE 190/2017 vp, 15.

⁶⁸ HE 190/2017 vp, 15–16, 28.

haastehakemus paperi- tai tiedostomuotoisena, kuten esimerkiksi asian koskiessa valuuttasaatavia tai häättöä, johon ei liity saatavan perintää. Myös esimerkiksi hypoteekkikanne voi olla vaikea laatia sähköisesti. Lakiin ei ollut mahdollista kirjata esimerkkejä asiaryhmistä, joita koskevat summaariset haastehakemukset eivät ole tehtävissä asiointipalvelussa, jonka vuoksi asiointipalvelun yhteyteen tulisi laatia täsmällinen ohjeistus sisältäen tietoja järjestelmän rajoitteista koskien asiaryhmiä ja vaatimuksia. Alustan kehittyessä päivitettäisiin ohjeita aina vastaamaan kulloinkin valitsevaa tilannetta. Todettiin, että sähköistä asiointipalvelua tulisi nopealla aikataululla muuttaa vastamaan ehdotetun lainsäädännön tarpeita.⁶⁹

Hallituksen esityksen mukaan tarkoituksena oli lisätä sähköistä asiointia summaarisissa riita-asioissa ja siten edistää käsittelyn joutuisuutta ja kustannustehokkuutta niin asianosaisten kuin viranomaisten kannalta. Oikeushallinnon asiointiliittymä on käyttäjäystävällinen eikä edellytä erityisosaamista. Sähköisen asioinnin säätämistä pakolliseksi ammattitoimijoiden harjoittamassa oikeudellisessa perinnässä ei voitu pitää kohtuuttomana toimenpiteenä eikä yhdenvertaisuusperiaatteen vastaisena. Esityksessä katsottiin, että perustuslaki ei estä säätämästä lailla vähäisenä pidettäviä poikkeuksia oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin takeisiin, kunhan ne eivät muuta oikeusturvatakeiden asemaa pääsääntönä, eivätkä vaaranna yksilön oikeutta perustuslain 21 §:n takaamaan oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin. Todettiin, että velvollisuus sähköiseen asiointiin kokonaisuutena arvioiden edistäisi oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin toteutumista, koska kustannustehokkaampi ja nopeampi käsittely on niin velkojan, velallisen kuin tuomioistuimenkin etu.⁷⁰

4.3 Valiokuntakäsittely

Hallituksen esitys saatettiin perustuslakivaliokuntaan lausunnon antamista varten. Esityksen säätämisyjärjestysperusteluissa lakiehdotusta tarkasteltiin perustuslain yhdenvertaisuutta, kielellisiä oikeuksia ja oikeusturvaa koskevien sään-

⁶⁹ HE 190/2017 vp, 28–29.

⁷⁰ HE 190/2017 vp, 49–51.

nösten kannalta. Hallituksen mukaan esitys voitiin käsitellä tavallisen lain säätämisjärjestyksessä, mutta summaarisen riita-asian vireille saattamista koskeviin säännöksiin ehdotettavien muutosten vuoksi hallitus oli pitänyt suotavana saattaa esitys perustuslakivaliokunnan arvioitavaksi.⁷¹ Säännösehdotusta tarkasteltiin PL 21 §:n oikeusturvan ja PL 6 §:ssä turvautun yhdenvertaisuuden näkökulmista. Ehdotettua velvollisuutta summaarisen haastehakemuksen tekemiseen sähköisesti voitiin perustuslakivaliokunnan mielestä pitää tavanomaisena ja hyväksyttävänä prosessuaalisena vaatimuksena. Perustuslakivaliokunta ei pitänyt ehdotettua sääntelyä ongelmallisena perusoikeussäännösten kannalta. Perustuslakivaliokunta esitti 14.3.2018, että lakiehdotus voitiin käsitellä tavallisen lain säätämisjärjestyksessä.⁷²

Esitys toimitettiin lakivaliokuntaan mietinnön antamista varten. Esityksen perusteluiden ja selvityksen perusteella lakivaliokunta piti esitystä tarpeellisenä ja tarkoituksenmukaisena puoltaen siihen sisältyvän lakiehdotuksen hyväksymistä tiettyin huomioin ja muutosehdotuksin. Lakivaliokunta puolsi esityksen mukaista ammattitoimijoiden ja oikeudenkäyntiavustajien velvollisuutta käyttää sähköisiä järjestelmiä. Koska Santra on maksullinen, pidettiin tärkeänä, että haastehakemuksen voi lähettää myös maksuttoman ja helppokäyttöisen asiointipalvelun välityksellä. Valiokunta kannatti sen mahdollistamista, että poikkeuksellisissa tilanteissa haastehakemus voidaan toimittaa paperi- tai tiedostomuotoisena (2 mom.).⁷³

Käräjäoikeusverkon uudistus, jossa käräjäoikeuksien määrä vähennetään 27:stä 20:een, oli tulossa voimaan vuoden 2019 alusta, ja hallitus oli esittänyt, että lainmuutos tulisi voimaan samaan aikaan tai pian sen jälkeen. Valiokunta otti vastalauseessaan kantaa, että summaaristen asioiden käsittelyn tehostamista pidetään kannatettavana, mutta hallituksen esityksessä on kiirehditty ja valmistelu on jäänyt osin puutteelliseksi. Kaikkien esityksen muutosten toteuttaminen saman aikaisesti käräjäoikeusuudistuksen edellyttämien muutosten kanssa aiheuttaisi Oikeusrekisterikeskuksen mukaan merkittävän riskin toiminnan häiriintymisestä. Aiempien muutosten vakiinnuttua, olisi paremmat edellytykset arvioida summaaristen asioiden keskittämisen kannattavuutta ja toteuttamistapoja. Todettiin myös,

⁷¹ PeVL 4/2018 vp, 1.

⁷² PeVL 4/2018 vp, 2, 4.

⁷³ LaVM 3/2018 vp, 10.

ettei laki voi tulla voimaan ennen kuin keskittämisuudistuksen vaatimat järjestelmämuutokset olisivat tehty Tuomakseen. Oikeusrekisterikeskuksen arvion mukaan ne olisivat tehtyinä 1.9.2019 mennessä, joten laki voisi tulla voimaan aikaisintaan silloin. Lakivaliokunta ehdotti 18.4.2018, että eduskunta hyväksyy lakiehdotuksen muutettuna. Valiokunta antoi myös lausumaehdotuksen, jonka mukaan eduskunta edellyttää, että hallitus seuraa kärjäoikeuksien rakenneuudistuksen ja siihen liittyvän summaaristen riita-asioiden käsittelyä koskevan uudistuksen vaikutuksia kiinnittäen huomiota oikeusturvan alueelliseen saatavuuteen, kielellisten oikeuksien toteutumiseen, taloudellisiin vaikutuksiin ja oikeudellisten palvelujen tarjontaan sekä antaa lakivaliokunnalle edellä mainituista seikoista selvityksen vuoden 2022 loppuun mennessä.⁷⁴

Eduskunta hyväksyi lain oikeudenkäymiskaaren muuttamisesta 2.5.2018 ja Suomen tasavallan presidentti Sauli Niinistö vahvisti lain 13.6.2018. Laki tuli voimaan 1.9.2019.

4.4 Pirkanmaan kärjäoikeuden valmistautuminen muutokseen

Kärjäoikeuden laamanni asetti päätöksellään 4.10.2018 työryhmän, jonka tarkoituksena oli suunnitella summaaristen riita-asioiden järjestämistä kärjäoikeudessa ennen lainmuutoksen voimaantuloa. Asettamispäätöksen mukaan summaaristen asioiden käsittely on päätetty keskittää 1.9.2019 alkaen yhdeksään kärjäoikeuteen, joista yksi tulisi olemaan Pirkanmaan kärjäoikeus. Pirkanmaan kärjäoikeuden summaaristen asioiden arvioitiin lisääntyvän noin 38 000:sta noin 56 000:een Satakunnan kärjäoikeuden summaaristen siirryttyä Pirkanmaalle, joten asiamäärä tulisi olemaan niin suuri, että sen hallitseminen edellyttää huolellisesti suunniteltua organisaatiota. Työryhmän määräaika päättyi 31.3.2019. Pääasiassa työryhmän raportit käsittelivät keskittämistä.⁷⁵

Työryhmän raportissa 11.3.2019 käytiin läpi sähköisen asioinnin velvoitetta koskevan muutoksen osalta S-asioiden sen hetkistä menettelyä ja määriteltiin menettely lainmuutoksen jälkeen. Yleisesti todettiin, että asioita ei lähtökohtaisesti

⁷⁴ LaVM 3/2018 vp, 3, 10, 12, 15, 18–19.

⁷⁵ Pirkanmaan kärjäoikeus 2019.

hyväksytä S-asioiksi sen vuoksi, että kantaja on kirjannut asianosaiset Pirkanmaan käräjäoikeuden käytännön vastaisesti. Mikäli asia on tullut vireille sähköisesti, käräjäoikeus tarvittaessa korjaa asianosaistiedot, eikä asiaa ole tarpeen sen vuoksi muuttaa S-asiaksi. Ennen lainmuutosta ei ollut rajoitettu haastehakemuksen vireillepanotapaa. Raportissa huomioitiin, että lain voimaantulon alkuaikoina lisätyötä tulisi teettämään S-muotoisten haastehakemusten tutkinta sen osalta, tuleeko asiassa sen asianosaisten tai vaatimusten perusteella jokin poikkeusperuste sovellettavaksi vai katsotaanko haastehakemus väärää kanavaa pitkin saapuneeksi.⁷⁶

⁷⁶ Pirkanmaan käräjäoikeus 2019.

5 SÄHKÖINEN ASIOINTI

Summaarisessa riita-asiassa sähköinen asiointi tuli oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 3 a § mukaisesti pakolliseksi muille kuin omaa asiaansa hoitaville yksityishenkilöille. Sähköiseen asiointiin velvoitettujen tahojen on toimitettava summaarisen riita-asian haastehakemus käräjäoikeuteen sähköisesti Santran (E-asia) tai asiointipalvelu (W-asia) välityksellä. S-muotoista haastehakemusta ei kuitenkaan jätetä tutkimatta, jos haastehakemus ei ole laadittavissa tietojärjestelmäyhteyden tai asiointiliittymän edellyttämään muotoon.

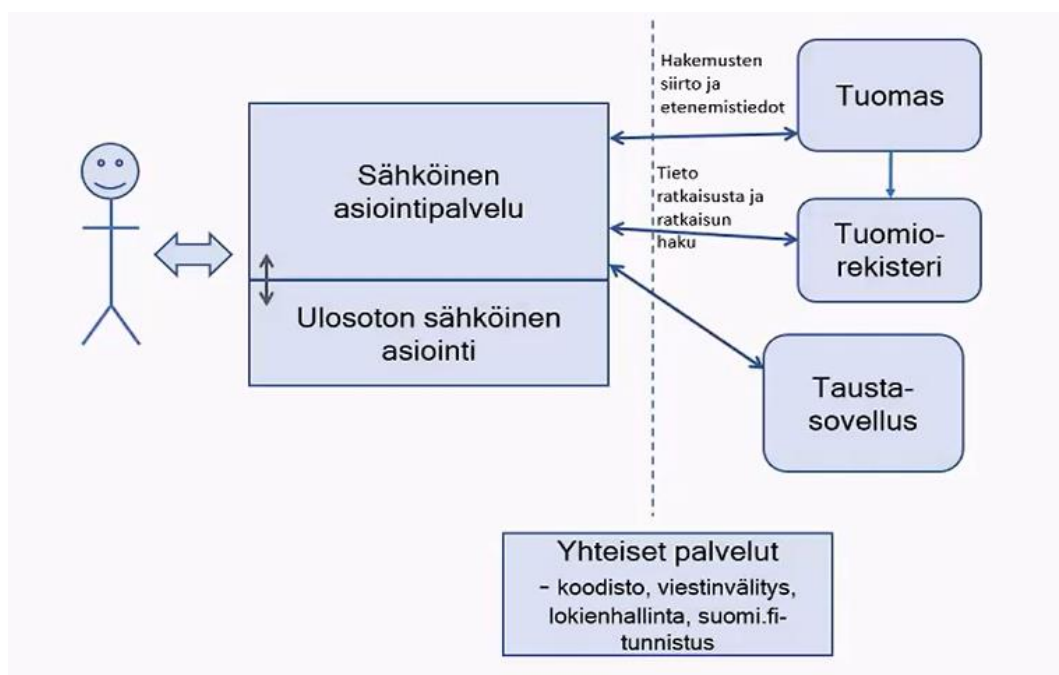
5.1 Sähköinen asiointiliittymä

Summaaristen riita-asioiden käsittely on ollut pitkälle automatisoitua jo pitkään. Riidattomien velkomusasioden sähköinen asiointipalvelu on ollut käytössä 23.6.2011 alkaen. 1.12.2020 palvelu siirtyi uuteen oikeushallinnon asiointiportaaliin (asiointi2.oikeus.fi), jossa summaarinen haastehakemus laaditaan yleisten tuomioistuinten osiossa. Samalla Oikeusministeriön Yhteisötunnistuspalvelu päättyi, ja palveluun kirjaudutaan nykyisin aina Suomi.fi-tunnistuspalvelun kautta, kuten muissakin valtion palveluissa. Palvelussa voi asioida yksityishenkilö- tai yritysasiakkaana ja hakemuksen voi laatia kantajana tai asiamiehenä. Yrityksen puolesta asiointiin tarvitaan Suomi.fi-valtuus, joka on automaattisesti yrityksen toimitusjohtajalla ja nimenkirjoittajilla. Muille työntekijöille valtuus täyttyy erikseen asettaa. 17.3.2021 Suomi.fi-tunnistuspalvelu otti käyttöön Finnish Authenticator -tunnistustavan ulkomaalaisille henkilöille, jotka toimivat yritysasiakkaina.⁷⁷

Palvelussa asiakkaalle näkyy tapahtumatietoina asian vireilletulo, jako käsittelijälle, haaste lähetetty vastaajalle, tiedoksiannettu vastaajalle, ratkaistu ja ratkaisiasiakirja haettavissa ja asian mahdollinen siirto toiseen käräjäoikeuteen tai riitautuminen. Vaiheista lähtee asiakkaalle myös automaattisia viestejä. Vuonna 2020 haastehakemuksia lähetettiin palvelusta 40 972 kappaletta.⁷⁸

⁷⁷ Oikeusrekisterikeskus 2021.

⁷⁸ ibid.

Kuvio 2. Asiointiliittymän palveluympäristö.⁷⁹

Sähköiseen haastehakemukseen on pakollista täyttää sekä tuomioistuintunnus että vastaajan kotikunta, jonka perusteella haastehakemus ohjautuu toimivaltaiseen käräjäoikeuteen. Kantajalla on velvollisuus selvittää vastaajan ajantasaiset yhteystiedot tai kirjoittaa selvitys toimenpiteistä tietojen selvittämiseksi. Mikäli vastaajan kuntakoodi puuttuu, hakemus tulee vireille käräjäoikeuteen, jonka tuomioistuintunnus haastehakemukseen on täytetty.⁸⁰ Haastehakemuksen tullessa vireille väärään foorumiin, tulee asia siirtää toimivaltaiseen käräjäoikeuteen. Asian siirtäminen käräjäoikeudesta toiseen katkaisee asiakkaan sähköisen asioinnin.

Haastehakemuksen lähettämisen jälkeen kantaja näkee asiointipalvelussa asian käsittelijän ja voi seurata käsittelyn etenemistä. Ilmoitus annetusta tuomiosta tulee sähköpostiin ja tuomio on saatavissa palvelusta pdf-tiedostona. Oikeaksi todistettuna jäljennöksenä tuomio toimitetaan kantajalle ainoastaan erikseen pyydettyäessä. Ainoastaan sähköisesti vireille laitetuissa asioissa on kantajan mahdollista noutaa ratkaisu sähköisesti tuomiorekisteristä.⁸¹

⁷⁹ Oikeusrekisterikeskus 2021.

⁸⁰ *ibid.*

⁸¹ *ibid.*

Asian tultua ratkaistuksi käräjäoikeudessa voidaan ulosottoperuste siirtää oikeudellisen perinnän toiseen vaiheeseen eli täytäntöönpanoon ulosottoon. Ulosottoasia tulee vireille velkojan tehtyä ulosottohakemuksen. Hakija voi käyttää ulosoton sähköistä asiointipalvelua, mutta hakemus voidaan toimittaa ulosottoon myös paperisena tai sähköpostitse. Ammattimaista perintätoimintaa harjoittavan tahon ja julkisyhteisön tulee hakea ulosottoa sähköisesti. Verot ja julkiset maksut ovat suoraan ulosottokelpoisia.⁸²

5.2 Poikkeukset sähköisestä asioinnista

Kantajiin, joiden tulee lähettää haastehakemus sähköisesti, lukeutuu yhteisöt, yhtiöt, ammattimaista perintätoimintaa harjoittavat tahot, oikeudenkäyntiasiamiehet tai -avustajat, kuolinpesät sekä yhteisöt, joita ei pidetä oikeushenkilöinä. Poikkeuksen sähköisen asioinnin pakollisuuteen omassa asiassaan toimivan yksityishenkilön lisäksi muodostaa lakimääräinen (alaikäisen lapsen huoltaja) taikka tuomioistuimen tai maistraatin määräämä edunvalvoja, jotka saavat toimittaa päämiehensä puolesta haastehakemuksen S-asiana. Lähtökohtaisesti siis ainoastaan luonnollinen henkilö saa omassa asiassaan toimittaa haastehakemuksen paperisena tai sähköpostitse. Oikeusrekisterikeskuksen tulee informoida sekä käräjäoikeutta että yleisöä asiointiliittymän käyttöalasta ja rajoitteista. Jos haastehakemus on toimitettu S-asiana ja ohjeistuksessa on epäselvyyttä, haastehakemus on tutkittava.⁸³

Jos haastehakemusta ei teknisistä syistä johtuen voida laatia sähköisesti, voidaan se poikkeustapauksessa toimittaa S-asian tavoin. Tällaisia poikkeuksia ovat tällä hetkellä

- a) haastehakemus, joka koskee valuuttasaatavaa tai luottokorkovaatimusta, joka on sidottu kahden kuukauden Euribor-korkoon,
- b) haastehakemus, jossa ei ole saatava- tai oikeudenkäyntikuluvaatimusta (SM) sekä
- c) haastehakemukset, joissa on useita kantajia.

⁸² Ulosottolaitos 2020.

⁸³ Pirkanmaan käräjäoikeus 2020, 8.

Jos laki tai käräjäoikeus edellyttää liiteasiakirjan toimittamista (esim. juokseva velkakirja), ei kantajalle lähtökohtaisesti voida asettaa velvollisuutta sähköiseen asiointiin. Sähköinen asiointi on kuitenkin näissäkin tapauksissa suotavaa, koska kantaja voi toimittaa liitteet erikseen sähköpostiviestin liitetiedostona tai postitse. Tuomioistuin tekee tapauskohtaisesti päätöksen siitä, onko sähköinen asiointi pakollista. Jonkin liitteen (esim. valtakirjan) oma-aloitteinen toimittaminen ei ole peruste poiketa sähköisen asioinnin pakollisuudesta.⁸⁴

Haastehakemuksen tekstisisällön merkkimäärä saattaa nousta esim. yhdistelmäkanteen kohdalla suureksi. Yhdistelmäkanteella tarkoitetaan haastehakemusta, johon on kerätty samaan velalliseen kohdistuvia useilta eri velkojilta peräisin olevia saatavia. Laajatkin haastehakemukset, joissa on useita vaatimuskohtia, siirtyvät täydellisinä käräjäoikeuden tietojärjestelmään. Teknisenä rajoitteena on kuitenkin yli sadan vaatimuskohdan haastehakemukset, jotka ovat liian suuria haasteasiakirjalle. Vaatimustekstin perusteluiden enimmäismerkkimäärä on Santrassa 32 700 ja sähköisessä asiointipalvelussa 20 000. Enimmäismerkkimäärää ei voi ylittää.⁸⁵ Näiden teknisten rajoitteiden puitteissa yhdistelmäkanteet olisi suositeltavaa toimittaa sähköisesti, mutta jos saatavien suuri määrä sitä edellyttää, hyväksytään haastehakemus S-asiana. Yhdistelmäkanteiden käyttö on prosessiekonomista ja hyvän perintätavan mukaista, koska oikeudellisesta perinnästä velalliselle aiheutuvat kustannukset jäävät pienemmäksi verrattuna siihen, että saatavista tehtäisiin erilliset haastehakemukset.⁸⁶

⁸⁴ Tuomioistuinlaitos 2021a.

⁸⁵ *ibid.*

⁸⁶ Pirkanmaan käräjäoikeus 2020, 8.

6 MUUTOKSEN VAIKUTUKSET PIRKANMAAN KÄRÄJÄOIKEUDESSA

6.1 Toimeksiantaja

Käräjäoikeudessa käsitellään ja ratkaistaan rikosoikeudellista vastuuta koskevat syyteasiat ja yksityisoikeudellisia oikeussuhteita koskevat riita- ja hakemusasiat. Pirkanmaan käräjäoikeus on väestöpohjaltaan Suomen kolmanneksi suurin käräjäoikeus, jonka istuntopaikka ja kanslia sijaitsevat Tampereella. Kirjoitusvuonna käräjäoikeuden tuomiopiirin kuuluu 23 kuntaa. Vuonna 2020 vakinaisten virkojen määrä oli 156. Pääosa oikeusministeriön hoitamista keskushallintotehtävistä siirtyi Tuomioistuinvirastolle, joka aloitti toimintansa 1.1.2020. Viraston tehtävänä on huolehtia tuomioistuinlaitoksen toimintaedellytyksistä, tuomioistuinten toiminnan kehittämisestä, tulosohjauksesta, suunnittelusta ja tukemisesta.⁸⁷

Pirkanmaan käräjäoikeuden työjärjestyksen (2021) mukaan käräjäoikeuden tehtävänä on antaa kansalaisille, yrityksille ja yhteisöille oikeusturvaa ratkaisemalla sen käsiteltäväksi saatettuja asioita varmasti, luotettavasti, nopeasti ja kohtuullisin kustannuksin. Asiakaspalvelusta ja muista yhteyksistä huolehditaan hyvän hallintotavan mukaisesti.⁸⁸

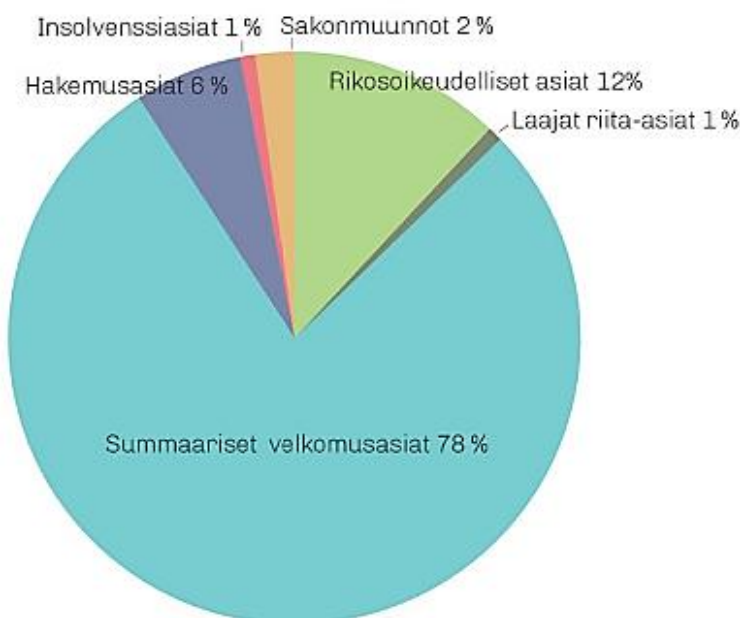
Käräjäoikeudessa on neljä lainkäyttöosastoa sekä hallinto-osasto. Osastot 1 ja 2 käsittelevät siviiliasioita ja ne ovat vuorotellen yleisten riita-asioiden jaossa, ellei kyseinen asia kuulu jommankumman erityisasioihin. Osastolle 1 kuuluvat muun muassa perheoikeudelliset asiat ja osastolle 2 muun muassa insolvenssiasiat. Osastoilla 3 ja 4 käsitellään rikosasioita vuosittain vahvistettavan syyttäjäkaavion ja käräjäoikeuden tehtäväjaon mukaisesti. Lainkäyttöosastojen yhteydessä toimii osastolla 2 summaaristen asioiden yksikkö ja osastolla 4 notaareiden rikosasioiden yksikkö. Asiakaspalvelu- ja kirjaamoyksikkö sekä haastemiesten tiedoksiantoyksikkö toimivat hallinto-osaston yhteydessä.⁸⁹ Summaaristen yksikössä työskentelee pysyvästi 16 käräjäsihteeriä, joihin lukeutuu osastovastaava ja yksi

⁸⁷ Pirkanmaan käräjäoikeus n.d., 12–13.

⁸⁸ Tuomioistuinlaitos 2021c.

⁸⁹ *ibid.*

avustavia tehtäviä hoitava sihteeri. Summaaristen sihteerit toimivat omien juttujensa käsittelyn lisäksi kärjänotaareiden sihteereinä notaareille siirretyissä summaarisissa asioissa. Vuoden pituista auskultointiaan suorittavaa notaaria on kierrossa samanaikaisesti 12 henkeä.

Kuvio 3. Pirkanmaan kärjäoikeuden saapuneet asiat asiaryhmittäin 2020.⁹⁰

Summaariset velkomusasiat kattoivat lähes neljä viidesosaa kaikista saapuneista asioista vuonna 2020 (kuvio 1). Kokonaisuudessaan asioita saapui 63 134 ja asioita ratkaistiin 65 568.⁹¹

Summaaristen velkomusasioiden määrä jatkoi kasvuaan vuonna 2020. Keskittämisen myötä Satakunnan summaaristen siirryttyä Pirkanmaalle summaarisia arvioitiin saapuvan 55 000, mutta toteutunut määrä oli 48 786. S-asioita saapui 296 kappaletta. Asioita ratkaistiin 50 616 ja vireillä vuoden lopussa oli 8 557 asiaa. Toteutunut käsittelyaika oli 2,5 kuukautta, kun tavoite oli 2,0 kuukautta. Koko maan keskimääräinen käsittelyaika oli 3,0 kuukautta. Vuoden 2020 aikana sihteerit ratkaisivat 46 457 juttua keskimääräisellä käsittelyajalla 2,2 kuukautta. Vuoden 2020 aikana notaarit ratkaisivat 4 038 summaarista, joiden keskimääräinen käsittelyaika oli 5,5 kuukautta. Tuomarit ratkaisivat 121 summaarista asiaa.⁹²

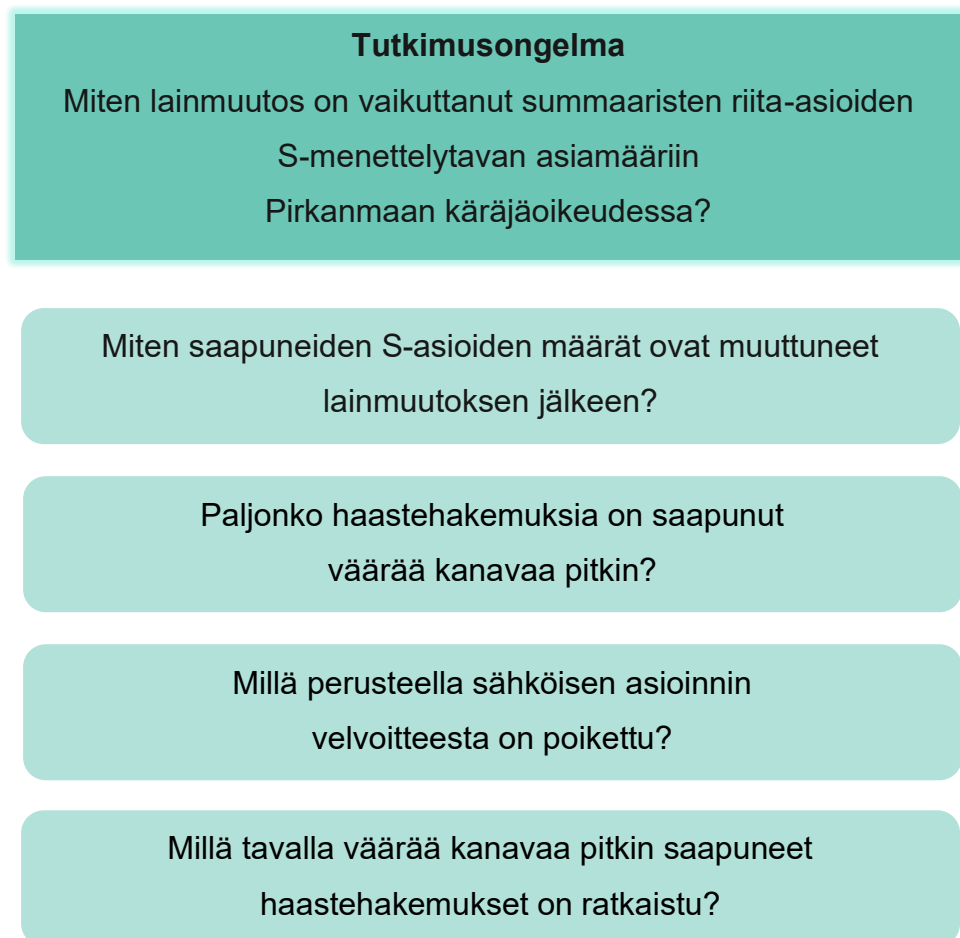
⁹⁰ Pirkanmaan kärjäoikeus n.d., 18.

⁹¹ Pirkanmaan kärjäoikeus n.d., 15.

⁹² Pirkanmaan kärjäoikeus n.d., 17, 20, 24; Pirkanmaan kärjäoikeus 2021b.

Ajalla 1.1.–30.11.2021 summaarisia asioita on saapunut yhteensä 50 226 kappaletta, jossa on kasvua 10,2 % verrattuna samaan aikaan edellisvuotta. Tästä määrästä S-asioita on 267 kappaletta. Keskimääräinen käsittelyaika on pudonnut 2,3 kuukauteen. Sihteereille jaettujen juttujen osuus on 46 996, jossa on kasvua 28,1 % verrattuna edellisvuoteen. Sihteereiden käsittelyaika on 2,0 kuukautta. Koko vuoden 2021 ennuste on 54 888 saapunutta summaarista asiaa.⁹³

6.2 Tutkimusongelma ja tutkimusote

Kuvio 4. Tutkimusongelma ja tutkimuskysymykset.

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli tuottaa toimeksiantajalle selvitys 1.9.2019 voimaan tulleen sähköisen asioinnin velvoitetta koskevan lainmuutoksen vaiku-

⁹³ Pirkanmaan käräjäoikeus 2021c.

tuksista Pirkanmaan käräjäoikeudessa. Tutkimuksen lähtökohtana on tutkimusongelma, johon haetaan vastausta, ja joka ratkaistaan tiedolla. Tutkimusongelmasta johdetaan tutkimuskysymykset, joiden avulla itse tutkimusongelma ratkaistaan. Tämän työn tutkimusongelma määrittyy: miten lainmuutos on vaikuttanut summaaristen riita-asioiden S-menettelytavan asiamääriin Pirkanmaan käräjäoikeudessa? Tutkimusongelma tarkentuu ja siihen pyritään vastaamaan tutkimuskysymysten avulla.

Kvantitatiivisen eli määrällisen tutkimusmetodin käyttö edellyttää sitä, että ilmiö tunnetaan ja tiedetään mitkä tekijät vaikuttavat siihen. Tekijät, parametrit tai muuttujat on tunnettava, että tiedetään mitä mitataan. Määrällinen tutkimus on muuttujien mittaamista, sekä muuttujien välisten suhteiden vuorovaikutusten ja muuttujien esiintymisen laskemista. Tutkittavan ilmiön muuttujia käsitellään määrällisessä tutkimuksessa tilastollisin menetelmin. Kvantitatiivisessa tutkimuksessa lasketaan määriä ja tämä edellyttää määrällistä tietoa eli lukuja.⁹⁴ Koska tekijä tuntee ilmiön substanssiosaamisensa kautta ja tutkimuskysymyksillä halutaan selvittää numeerisia arvoja, käytetään tutkimusotteena kvantitatiivista tutkimusta, jotta vastaukset voidaan selvittää tutkitun aineiston avulla.

Muuttuja on asia, josta määrällisessä tutkimuksessa halutaan tietoa. Mittarin avulla saadaan määrällinen tieto tai sanallinen tieto määrällisessä muodossa tutkittavasta asiasta. Perusjoukolla tarkoitetaan tutkimuksen kohdejoukkoa, josta halutaan tehdä päätelmiä. Havaintoyksikkö eli tilastoyksikkö on asia, josta halutaan kerätä tietoa, esimerkiksi henkilö, esine tai asia. Mittaamista on kaikki, millä tehdään eroja havaintoyksiköiden välille. Otos on perusjoukosta poimittu ja sitä edustava osa, jolla voidaan saada kokonaiskuva koko kohderyhmästä. Kokonaistutkimus tarkoittaa sitä, että kaikki perusjoukkoon kuuluvat havaintoyksiköt mitataan.⁹⁵

Määrällisessä tutkimuksessa tutkittavia asioita ja niiden ominaisuuksia käsitellään yleisesti kuvaillen numeroiden avulla. Sen avulla voidaan selvittää, kuinka moni, kuinka paljon ja kuinka usein. Olennainen numerotieto tulkitaan ja selite-

⁹⁴ Kananen 2011, 12–13, 18.

⁹⁵ Vilkkä 2007, 14, 16, 52.

tään sanallisesti kuvaten millä tavalla eri asiat liittyvät toisiinsa tai eroavat toisistaan. Tutkimusprosessin tavoitteena on mahdollisimman objektiivinen tutkimus. Objektiivisuuden tarkastelun osa-alueita ovat tutkimustulokset havaintoina ja tunnuslukuina sekä tulosten tulkinta. Tuloksia voidaan tulkita monin tavoin riippuen niiden viitekehyksestä.⁹⁶

Määrällisen tutkimuksen tarkoitus on joko selittää, kuvata, kartoittaa, vertailla tai ennustaa. Kausaalisuhde tarkoittaa syy–seuraussuhdetta, joka esiintyy tutkittavien asioiden välillä, eli jokin oletettu syy selittää seurauksen. Selittävän tutkimuksen tavoitteena on esittää asioiden välisiä kausaalisuhteita ja antaa selityksen avulla tutkitusta asiasta perusteltua lisätietoa tai avata taustalla vaikuttavia syitä. Määrälliselle tutkimukselle on tyypillistä, että kausaalisuhteita etsitään aineistosta ja niitä selitetään. Määrällisen tutkimuksen tuloksia kuvataan numeerisesti, graafisesti ja sanallisesti. Taulukon avulla esitetään suuria määriä numerotietoa, pylväskuviossa pylväät kuvaavat havaintojen määrää luokassa ja piirakkakuvion avulla voidaan esittää kunkin muuttujan suhteellinen osuus koko aineistossa. Taulukot ja kuviot havainnollistavat tekstiä ja lisäävät sen ymmärtämistä, sekä toisinpäin.⁹⁷

6.3 Aineiston keruu ja analysointi

Tutkimusaineisto voi olla primääristä tai sekundääristä, eli ensi käden tai toisen käden aineistoa. Primääriset aineistot ovat itse kerätyjä ja vastaavat suoraan tutkimusongelmaan. Toisen käden aineistoja ovat materiaalit, jotka kerätään esim. tilastoista, tietokannoista, rekistereistä, kirjoista tai muista julkaisuista, jotka jokin toinen taho on kerännyt ensisijaisesti muuhun kuin tutkimuskäyttöön. Aineistoille voi tehdä ennalta strukturoidun lomakkeen, jonka avulla havaintoyksiköitä koskeva informaatio muutetaan mitattaviksi muuttujiksi.⁹⁸

⁹⁶ Vilkkä 2007, 14, 16.

⁹⁷ Vilkkä 2007, 18–19, 134–135.

⁹⁸ Vilkkä 2007, 33–34.

Opinnäytetyön ensimmäisen tutkimuskysymyksen selvittämisessä käytettiin sekundääriaineistona Pirkanmaan käräjäoikeuden siviiliasioiden tilastoja. Vertailuaineistona käytettiin 1.9.2018–31.8.2019 saapuneita asioita ja tutkimusaineisto kerättiin ajalta 1.9.2019–28.2.2021. Yhteensä 2,5 vuoden laajuinen aineisto jaettiin viiteen puolen vuoden laajuiseen jaksoon, eli yksi vuosi ennen lainmuutosta ja 1,5 vuotta lainmuutoksen jälkeen. S-asioiden määrien lisäksi aineistoon sisällytettiin kokonaisvertailua varten myös saapuneiden SM-, E- ja W-asioiden määrät.

Tutkimuskysymysten 2–4 aineiston keruussa hyödynnettiin Tuomaksen tietokantoja, käsittelijäkohtaisia työlistoja ja diaarien tietoja. Aineiston laajuus oli 1.9.2019–28.2.2021 aikavälillä saapuneet S-asiat. Tietojen kirjaamiseen ja käsittelyyn käytettiin tekijän suunnittelemaa Excel -taulukkolaskentaohjelmaan laadittua taulukkoa, jonka sarakkeisiin merkittiin muuttujat ja riveille numeroidut havaintoyksiköt. Koska tarkoitus oli tuottaa eksaktia ja luotettavaa tietoa, täytyi perusjoukon kattaa kaikki tutkitulla ajanjaksolla saapuneet S-asiat. Tässä työssä on siis käytetty kokonaisotantaa, eli koko perusjoukko on otettu mukaan tutkimukseen. Tähän ohjasi tutkimuksen tarkkuusvaatimukset.

Aineisto jaettiin kolmeen kuuden kuukauden jaksoon siten, että ensimmäinen jakso sijoittui aikavälille 1.9.2019–29.2.2020, eli aineiston keruu alkoi lain voimaantulopäivästä. Toisen jakson aineisto kerättiin väliltä 1.3.2020–31.8.2020 ja kolmas väliltä 1.9.2020–28.2.2021. Taulukon sivutietoihin on aluksi poimittu käsittelijät, joiden nimissä on ratkaistu tutkitulla aikavälillä saapuneita S-asioita. Ratkaisun ajankohdalla ei ollut merkitystä. Havaintoyksiköt olivat tutkittavien S-asioiden diaarinumerot. Niiden tiedot poimittiin Tuomaksen käsittelijäkohtaisista S-asioiden työlistauksista, eli käytännössä diaarinumerolistauksesta, josta poimittiin diaarinumerot aineiston laajuuden puitteissa. Tutkimus kattaa kokonaisuudessaan 17 käräjäsihteerin, 22 käräjänotaarin ja neljän kärjätuomarin S-asiat, yhteensä 532 diaaria. Aineisto kerättiin käytettävyyden vuoksi kolmeen taulukkoon kolmen yllä mainittujen jaksojen mukaisesti.

Sarakemuuttujat suunniteltiin tutkimuskysymysten ja poikkeusperusteiden pohjalta. Jokaiselle havaintoyksikölle kirjattiin arvo ”1” soveltuvaan sarakkeeseen. Muuttujia olivat oikea kanava, oikea kanava: siirto, oikea kanava: korko, oikea

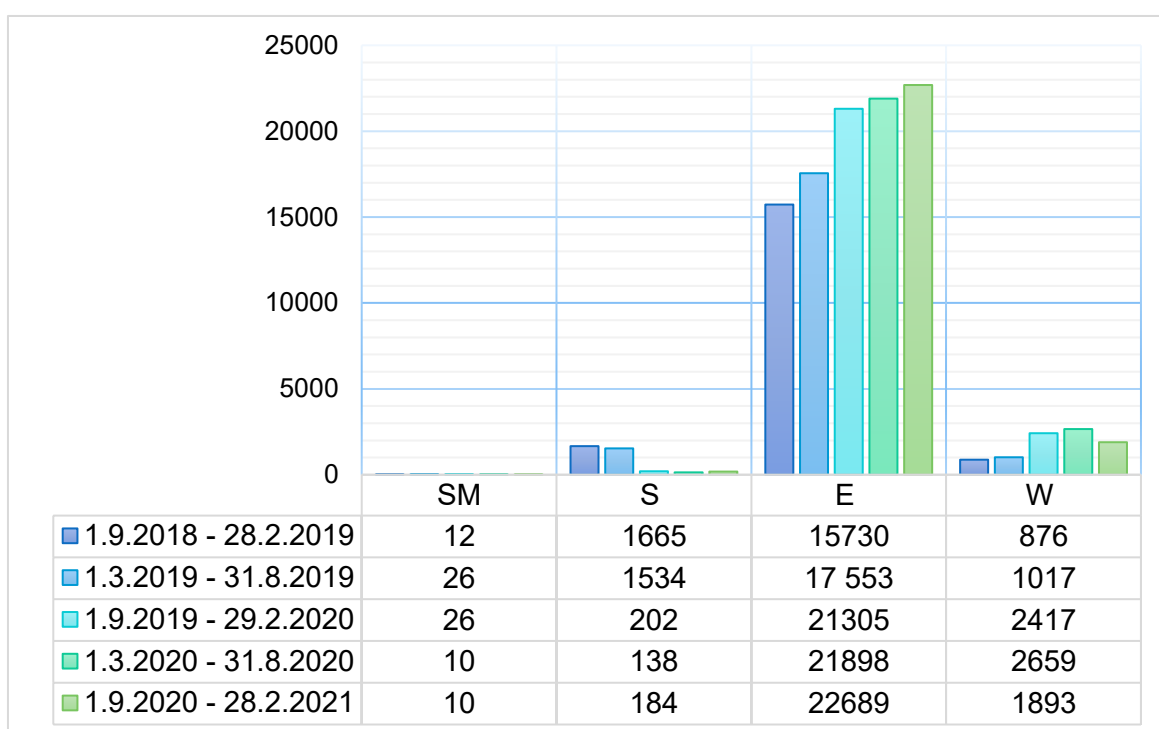
kanava: valuuttasaatava, oikea kanava: asunto-osakeyhtiöasia, oikea kanava: kantajina kuolinpesän osakkaat, oikea kanava: kantajalla asiamiehenä edunvalvoja, oikea kanava: liian pitkä haastehakemus, oikea kanava: alaikäinen kantaja, oikea kanava: ORK:n erityislupa, oikea kanava: epäselvä syy sekä väärä kanava: sillensä ja väärä kanava: tutkimatta. Taulukossa on siis eritelty sähköisestä asiainnista poikkeamisen perusteena olleet erilaiset hyväksyttävät syyt. Kuolinpesän kohdalla poikkeusperuste on useita kantajia, mutta tässä haluttiin ilmaista peruste spesifimmin.

Jokainen listauksen diaari tutkittiin manuaalisesti yksitellen. Diaarista tutkittiin, onko asianosaistiedoissa kantajalla asiamiestä, ratkaisukoodi sekä käsittelymerkinnät. Joidenkin asioiden kohdalla diaarin tiedot olivat puutteelliset, eivätkä ne riittäneet kertomaan millä poikkeusperusteella kanne on hyväksytty käsiteltäväksi S-asiana. Näissä tapauksissa tutkittiin lisäksi TuomasNotes-asiakirjanhallintaohjelmasta ratkaisuasikirja, ja tarvittaessa alkuperäistä haastehakemusta etsittiin sähköpostiarkistosta ja/tai skannattuna työaseman tiedostoista. Tiedoista tehtiin havainnot, joiden perusteella arvo kirjattiin oikeaan muuttujaan.

7 TULOKSET

7.1 Saapuneiden S-asioiden muutos

Asiamäärien muutosta seurataan viiteen ajanjaksoon jaettuna. Asiamääristä luotiin pylväsdiagrammi taulukolla, josta selviää nimetyllä jaksolla saapuneet summaariset riita-asiat eriteltyinä menettelytapojen mukaan (kuvio 5). Näin saapuneiden S-asioiden määrien kehityssuuntaa voidaan tarkastella ennen ja jälkeen 1.9.2019 voimaan tulleen lainmuutoksen.

Kuvio 5. Asiamäärien muutokset ennen ja jälkeen lainmuutoksen.

Taulukon ensimmäisen vertailujakson aikana S-asioita oli saapunut 1665 kappaletta. Seuraavan vertailujakson, eli lainmuutoksen voimaantuloa edeltävän puolen vuoden aikana, oli asioita saapunut lähes saman verran. Jo aineistoa kerätessä tekijä teki havainnon, että suuretkin perintätoimistot toimittivat S-muotoisia haastehakemuksia lainmuutosta edeltävään päivään saakka, joten velvoitteen mukaista toimintatapaa ei kantajien keskuudessa otettu laajasti käyttöön ennakkoivasti. Samaan aikaan W-asioiden määrä tosin nousi 141 asialla. Lainmuutosta edeltävien vertailujaksojen 1 ja 2 välillä S-asiat putosivat vain 131 asialla (–7,87

%), joten luonnollista siirtymää sähköiseen asiointiin ei ollut tällä välillä havaittavissa, koska erotus voi olla myös normaalia asiamäärien vaihtelua.

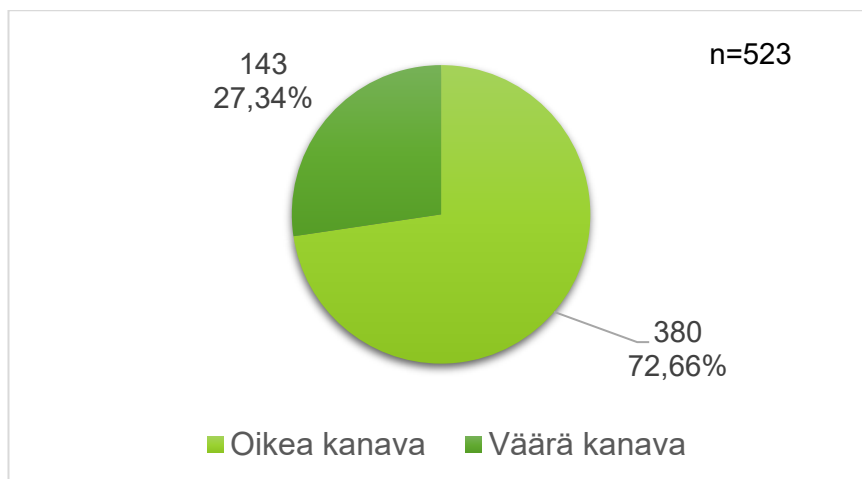
Lainmuutoksen voimaantulopäivästä alkavan puolivuotisjakson aikana S-asioiden määrä tippui 1332 asialla (–86,83 %) verrattuna lainmuutosta edeltävään puolivuotisjaksoon. Jaksossa 4 saapuneiden S-asioiden määrä putosi edelleen 138 haastehakemukseen. Jaksossa 5 haastehakemusten määrä nousi 184 asiaan, mutta tämä voidaan selittää sillä, että kuuden kuukauden jaksosta kolmen kuukauden ajan ulkomailta käsin toimiva perintäyhtiö toimitti kaikki haastehakemuksensa sähköpostitse Oikeusrekisterikeskuksen erityisluvalla (tästä lisää luvussa 7.3). Jos verrataan 1.3.2019 ja 1.3.2020 alkaneita jaksoja, voidaan todeta merkittävä 91 %:n pudotus S-asioiden määrässä. Tulosten perusteella voidaan todeta lainmuutoksen vähentäneen tehokkaasti haastehakemusten manuaalisen käsittelyn osuutta ja siten helpottaneen työmäärää siltä osin.

7.2 Väärää kanavaa pitkin saapuneiden asioiden määrät

	S-asiat yhteensä	Oikea kanava	Väärä kanava	%-osuus	
1 ▪ 1.9.2019 - 29.2.2020	203	125	78	38,42 %	n=203
2 ▪ 1.3.2020 - 31.8.2020	139	112	27	19,42 %	n=139
3 ▪ 1.9.2020 - 28.2.2021	181	143	38	20,99 %	n=181
	523	380	143		

Taulukko 1. Väärää kanavaa pitkin saapuneiden osuus.

Väärää kanavaa pitkin saapuneiden haastehakemusten määrät esitellään taulukossa 1 kolmessa kuuden kuukauden jaksoissa alkaen lainmuutoksen voimaantulopäivästä. S-asioita saapui aikavälillä 1.9.2019–28.2.2021 yhteensä 523 kappaletta, joista väärää kanavaa pitkin saapuneita oli lähes kolmasosa (kuvio 6).

Kuvio 6. Väärää kanavaa pitkin saapuneiden haastehakemusten osuus.

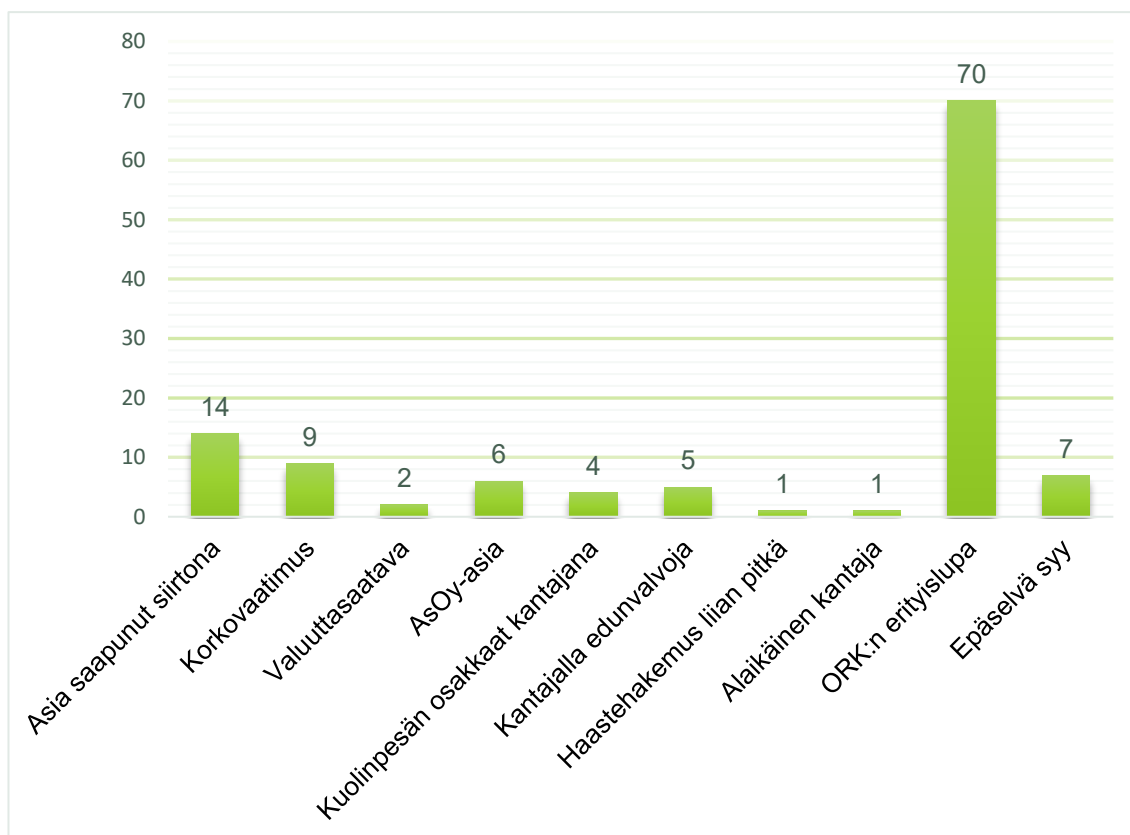
Kehitystä voidaan tarkastella tarkemmin jaksokohtaisten prosentuaalisten osuuksien avulla. Lainmuutosta seuraavien kuuden kuukauden aikana väärää kanavaa pitkin saapui 38,42 % kaikista paperisena tai sähköpostitse saapuneista haastehakemuksista (taulukko 1). Määrän voidaan katsoa olevan merkittävä, mutta määrää selittää muiden kuin omassa asiassa toimivien velkojien, asiamiesten ja avustajien informaation puute koskien voimaan tullutta sähköisen asioinnin velvoitetta. Tekijän havaintojen mukaan perintätoimistot olivat odotetusti ajan tasalla muutoksesta ja siirtyivät toimittamaan Santraa tai asiointiliittymää pitkin myös sen tyyppiset haastehakemukset, jotka ne aiemmin olivat toimittaneet sähköpostitse.

Toisen jakson aikana väärää kanavaa pitkin saapuneiden haastehakemusten määrä putosi hieman alle viidesosaan (19,42 %) kaikista S-asioista. Määrän putoaminen oli odotettua, koska velvoite oli jo paremmin kantajien tiedossa. Kolmannen jakson aikana määrä nousi hieman edeltävästä, mutta pysyi noin viidenneksessä (taulukko 1).

7.3 Perusteet sähköisen asioinnin velvoitteesta poikkeamiseen

Sähköisen asioinnin velvoite ei ole ehdoton ja tietyillä luvussa 5.2 mainituilla perusteilla siitä voidaan poiketa. Tulokset on koottu pylväskaavioksi eritellen syyt, joiden perusteella aikavälillä 1.9.2019–28.2.2021 saapuneita S-muotoisia haas-

tehakemuksia hyväksyttiin käsiteltäviksi S-asioina. Poikkeukset merkittiin tutkimuksessa oikeaa kanavaa pitkin saapuneiksi ja niiden osuus kaikista oikeaa kanavaa pitkin saapuneista S-asioista oli 31,32 % (n=380).

Kuvio 7. Sähköisestä asioinnista poikkeamisen perusteet.

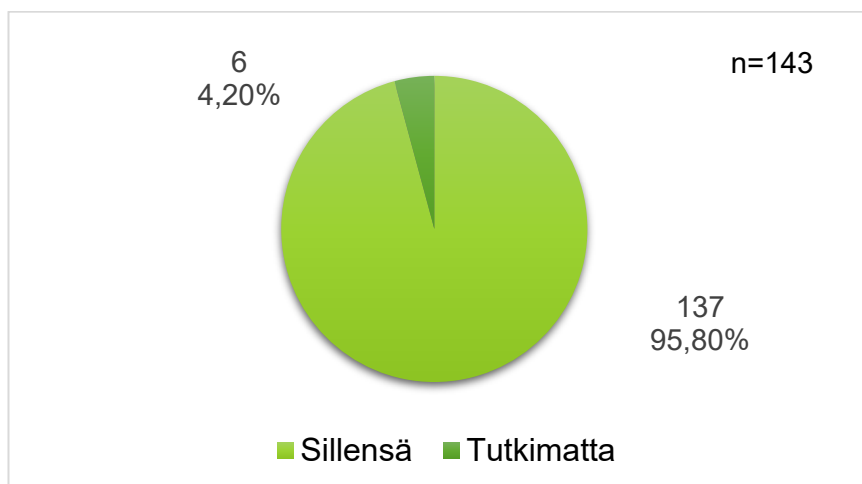
Kuviossa 7 on kuvattu kaikki syyt poikkeuksiin sekä kunkin syyn lukumäärä asioissa. 14 haastehakemusta kirjattiin S-asioina, koska ne olivat tulleet siirtoina toisista käräjäoikeuksista. Tämä toimintatapa ei sinänsä liity sähköisen asioinnin velvoitteeseen, mutta mainitaan tietojen tarkkuusvaatimuksen vuoksi. Korkosaatavien vuoksi poikkeuksia oli yhdeksän kappaletta ja valuuttasaatavia kaksi kappaletta. Molemmissa valuuttasaatavissa kyse oli Ruotsin kruunuista. Asunto-osakeyhtiöasioita, tarkemmin asunto-osakkeen hallintaanottoja, käsiteltiin S-asioina kuusi kappaletta. Neljässä asiassa kuolinpesän osakkaat olivat kantajina, eli näissä tapauksissa kantajia oli siis useampi. Viisi haastehakemusta oli pannut vireille kantajalle määrätty yleinen edunvalvoja. Yhdessä asiassa haastehakemus oli liian pitkä käsiteltäväksi sähköisesti ja yhdessä asiassa kantajana oli alaikäinen, jonka asiamiehenä toimi hänen huoltajansa. Seitsemässä tapauksessa poikkeuksen peruste jäi epäselväksi. Näissä tapauksissa diaarin merkinnät olivat

puutteelliset, alkuperäistä haastehakemusta ei löytynyt, tai syytä ei muutoin pystynyt selvittämään.

Selvästi suurin peruste oli Oikeusrekisterikeskuksen myöntämä erityislupa eräälle perintäyhtiölle, joka toimii ulkomailta käsin. Lupa haastehakemusten toimittamiseen sähköpostin liitetiedostoina myönnettiin, koska oikeusministeriön Yhteisötunnistuspalvelu päättyi 1.12.2020 ja Finnish Authenticator -tunnistus ei ollut vielä käytössä. Yhtiö ei siis päässyt kirjautumaan sähköiseen asiointipalveluun ennen uuden tunnistautumisen käyttöönottoa 17.3.2021. Näitä haastehakemuksia saapui siis tutkitun aikavälin sisällä ajalla 1.12.2020–28.2.2021 yhteensä 70 kappaletta. Ilman tätä väliaikaista poikkeusmenettelyä S-asioiden kokonaismäärä olisi ollut 13,38 % pienempi.

7.4 Väärää kanavaa pitkin saapuneiden asioiden ratkaiseminen

Pirkanmaan käräjäoikeuden prosessiekonomisuuden tavoite on ohjannut käytäntöön, jossa sihteeri voi pyytää kantajaa peruuttamaan väärää kanavaa pitkin vireille tulleen haastehakemuksen. Tarvittaessa kanne jätetään tutkimatta notaarin antamalla päätöksellä. Oikeudenkäyntimaksua ei peritä kantajan peruuttamasta haastehakemuksesta. Tällä menettelytavalla velvoitetta noudattamatta kantajaa voidaan peruutuspyynnön yhteydessä informoida sähköisen asiointin velvoitteesta sekä antaa ohjeistusta sähköisen asiointipalvelun käyttöön. Tätä voidaan siis pitää nopeampana ja asiakaslähtoisempänä menettelytapana.

Kuvio 8. Ratkaisutavat.

Kuvio 8 kuvaa ajalla 1.9.2019–28.2.2021 väärää kanavaa pitkin saapuneiden haastehakemusten ratkaisutapoja, eli onko kanne jätetty päätöksellä sillensä vai tutkimatta. Lähes kaikkiin (95,80 %) on saapunut peruutus, ja kanne on sen johdosta jätetty sillensä. Kuudessa tapauksessa kanne on jätetty tutkimatta velvoitteen noudattamattomuuden vuoksi.

7.5 Yhteenveto

Tutkimuskysymyksiin onnistuttiin selvittämään vastaukset tutkimuksen tulosten avulla. Tuloksista voidaan selkeästi havainnoida saapuneiden S-asioiden määrien muutoksen verraten 1.9.2019 jälkeen saapuneita määriä siihen, mitä ne olivat 12 kuukauden aikana ennen lainmuutosta. Sähköisen asioinnin muututtua pakolliseksi, on sillä ollut luonnollisesti vähentävä vaikutus -asioiden asiamäärään. Ensimmäisen puolen vuoden aikana lainmuutoksen jälkeen S-asioita saapui pari sataa, jonka jälkeen määrä putosi 138:aan. Mikäli 1.9.2020 alkaneella puolivuotisjaksolla ei otettaisi huomioon erityisluvalla saapuneita haastehakemuksia, olisi S-asioita saapunut 114. Voidaan siis arvioida, että saapuneiden S-asioiden määrä puolta vuotta kohden on noin 100–150.

Väärää kanavaa pitkin saapuneita haastehakemuksia oli saapunut noin kolmannes kaikista haastehakemuksista tutkitun 1,5 vuoden aikana. Lukuja tarkastellessa kuuden kuukauden jaksoissa havaittiin, että väärää kanavaa pitkin saapuneiden osuus oli kahden viimeisen jakson aikana vakiintunut noin 20 %:iin. Sähköisestä asioinnista oli poikettu tutkitulla ajanjaksolla yhdeksän eri syyn perusteella. Kymmenes kategoria oli epäselvä syy, eli poikkeusperustetta ei pystytty selvittämään. Yhteensä poikkeusasioita oli 119 kappaletta, joista epäselvien osuus oli 7 kappaletta (5,88 %).

Tuloksen mukaan lähes jokainen väärää kanavaa pitkin saapunut asia on jätetty päätöksellä sillensä. Tätä selittää kantajille toimitetut peruutuspyynnöt. Voidaan todeta, että kantajat olivat yleisesti halukkaita peruuttamaan väärin vireille laitettut haastehakemukset ja laittamaan ne vireille oikeaa kanavaa pitkin välttääkseen viivästyksesi asioiden hoitamisessa.

7.6 Luotettavuusarviointi

Tutkimuksen päämääränä on tuottaa mahdollisimman luotettavaa ja totuudenmukaista tietoa. Arvioinnissa käytetään käsitteitä reliabiliteetti ja validiteetti, jotka tarkoittavat luotettavuutta.⁹⁹ Reliabiliteetti arvioi tulosten pysyvyyttä ja tutkimuksen toistettavuutta. Tulos on luotettava, kun toistettaessa mittaus saadaan täsmälleen sama tulos. Reliabiliteettia tulee arvioida jo tutkimuksen aikana, mutta siihen liittyviä asioita voidaan tarkastella myös jälkikäteen. Tarkastelun kohteena ovat tutkimuksen mittaus ja tarkkuus toteutuksessa, joka tarkoittaa sitä, ettei tutkimukseen sisälly satunnaisvirheitä. Tutkimuksen validiteetti taas tarkoittaa tutkimuksen kykyä mitata sitä, mitä oli tarkoituskin mitata. Tutkimuksen validiuden eli pätevyyden voidaan arvioida olevan hyvä, jos systemaattiset virheet puuttuvat ja käsitteet pitävät paikkansa.¹⁰⁰ Validiteetti varmistetaan siis käyttämällä oikeaa tutkimusmenetelmää ja mittaamalla tutkimusongelman kannalta oikeita asioita.¹⁰¹ Havaintoyksikköä koskevien tietojen syöttämisessä on oltava huolellinen, ettei tallennusvirheitä pääse syntymään. On tarkistettava, että tieto on sijoitettu oikeaan sarakkeeseen: yhden havaintoyksikön tiedot vaakasuoralle riville ja pystysarakkeeseen muuttujaa koskeva tieto. Virheet tietojen tallentamisessa aiheuttavat mittausvirheitä, jolloin tutkimustulosten luotettavuus kärsii.¹⁰²

Tekijä otti huomioon tutkimuksen luotettavuusarvioinnin tutkimusta tehdessään. Tutkimustulosten haluttiin olevan tarkkoja, joten siksi otanta oli kaikki S-asiat valitulla aikavälillä, ja jokainen diaari kirjattiin ylös sekä tutkittiin yksitellen manuaalisesti. Tästä johtuen tutkimus oli jo lähtökohdiltaan luotettava. Taulukko, johon aineisto syötettiin, oli suunniteltu siten, että kukin havaintoyksikkö sai vain yhden muuttujan arvon. Siten syötettyjen tietojen tarkistaminen oli yksinkertaista. Tekijä teki joitain satunnaistarkistuksia havaintoyksiköistä varmistaakseen paikkansapitävyyden. Laskennan hoiti taulukkolaskentaohjelma. Tutkimuksen vaiheet on dokumentoitu ja ratkaisut perusteltu. Diaarien tietojen tutkinnassa tekijä käytti omaa substanssiosaamistaan ja harjaantuneisuuttaan Tuomas-järjestelmän käyttäjänä.

⁹⁹ Kananen 2011, 118.

¹⁰⁰ Vilka 2007, 149–150.

¹⁰¹ Kananen 2011, 121.

¹⁰² Vilka 2007, 114.

8 POHDINTA

Opinnäytetyön tavoitteena oli laatia selvitys sähköisen asioinnin velvoitetta koskevan lainmuutoksen vaikutuksista Pirkanmaan käräjäoikeudessa, joka toimi työn toimeksiantajana. Työn empiirisessä osuudessa tutkimuskysymyksiin saatiin vastaukset hyödyntäen kvantitatiivista tutkimusotetta. Tuloksena saatiin selkeä katsaus S-menettelytavan saapuneisiin asioihin lainmuutoksen jälkeen. Opinnäytetyö myös kehitti tekijän omaa osaamista.

Summaarisia riita-asioita käsittelevien käräjäsihteereiden työnkuvaan kuuluu asiakaspalvelu puhelimitse sekä sähköpostitse. Sähköiseen asiointipalveluun ohjataan aina ennen vireillepanoa yhteyttä ottavat kantajat, jotka ovat veloitettuja sähköiseen asiointiin, jotta välttyttäisiin väärää kanavaa pitkin saapuvilta haastehakemuksilta. Myös omassa asiassaan toimiville yksityishenkilöille suositellaan palvelun käyttöä, koska asiointi oikeudenkäynnistä täytäntöönpanoon on sähköisenä sujuvampaa. Ymmärrettävää on, ettei kaikilla velkojilla tai yksityisillä vuokranantajilla ole välttämättä tarvittavia valmiuksia sähköiseen asiointiin. Käräjäsihteerit pyydettyäessä neuvovat asiointipalvelun käytössä, mikäli kantaja kohtaa haastehakemuksen laadinnassa ongelmia tai on epävarma, miten tiedot tulee syöttää. Käräjäsihteerin näkökulmasta ammattimaisesti toimivien kantajien velvoittaminen sähköiseen asiointiin on ollut muutos ehdottomasti tehokkaampaan työskentelyyn, koska se on vähentänyt manuaalista kirjaamista vaativia työvaiheita. Tekijän oman kokemuksen mukaan S-asian tarkastaminen, kirjaaminen ja mahdollinen täydennyttäminen vaativat merkittävästi suuremman työmäärän kuin sähköisesti vireille tulleen asian käsittely.

Tulevaisuudessa S- ja SM-asiat tulevat vähentymään entisestään, kun sähköiseen viranomaisasiointiin tottunut ja sitä suosiva kansanosa kasvaa. Manuaalisesti kirjattavat asiat tulevat vähenemään sitä mukaa, kun sähköistä asiointipalvelua kehitetään vastaamaan erilaisten haastehakemusten tarpeita. Yleisissä tuomioistuimissa on otettu portaittain käyttöön AIPA-tietojärjestelmä, joka tulee tulevaisuudessa korvaamaan Tuomas-järjestelmän siirtäen myös summaaristen riita-asioden asiakirjanhallinnan ja arkistoinnin kokonaan sähköiseksi. Tuo-

mioistuinvirasto on lyhyesti kirjoitusvuonna tiedottanut, että asiamiehille ja yksityisille asianosaisille rakennettavan asiointiportaalin suunnittelu- ja määrittelytyö on meneillään. Tulevaisuudessa sähköinen käsittely ja sähköinen asiointi tulevat siis kehittymään entisestään tarjoten mielenkiintoisia aiheita jatkotutkimukselle.

Opinnäytetyöprosessissa osoittautui haastavaksi sovittaa yhteen kokoaikatyö ja opinnäytetyön kirjoittaminen, joten opinnäytetyö viivästyi alkuperäisestä aikataulustaan. Summaaristen riita-asioiden käsittelijäksi perehtyminen ja samaan aikaan monien muutosten läpikäyminen veivät fokuksen, jolloin opinnäytetyöprosessin käynnistäminen siirtyi. Tähän vaikutti myös arkea hankaloittanut koronapandemia sekä summaaristen suuret juttumäärät keväällä 2021, jolloin työtilanne vaati priorisointia.

Opinnäytetyön tekeminen opetti tutkimusprosessista ja etenkin suunnittelutyön tärkeydestä paljon. Tutkimusotteen valintaan ja siihen perehtymiseen tulee varata hyvin aikaa, jotta empiirisen osuuden hahmottaminen ja soveltaminen omaan aiheeseen olisi mahdollisimman mutkatonta. Opinnäytetyön aiheen tunteminen helpotti ja sujuvoitti kokonaisuuden rakentamista ja kirjoittamisprosessia. Motivaatio työtä kohtaan kasvoi sitä mukaan, kun kokonaisuus selkiytyi. Tekijä mielestään saavutti opinnäytetyön tavoitteet lopulta hyvin. Pirkanmaan käräjäoikeudelta tekijä sai positiivista palautetta hyvin laaditusta työstä.

LÄHTEET

Frände D., Helenius D., Hietanen-Kunwald P., Hupli T., Koulu R., Lappalainen J., Lindfors H., Niemi J., Rautio J., Saranpää T., Turunen S., Virolainen J., Vuorenperä M. 2016. Päivittyvä julkaisu. Oikeuden perusteokset: Prosessioikeus. Helsinki: Alma Talent Oy. Viitattu 5.9.2021. Vaatii käyttöoikeuden. <https://fokus-almatalentfi.libproxy.tuni.fi/teos/BAXBBXATJFCBJ#kohta:PROSESSIOIKEUS/piste:tj>

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi oikeudenkäymiskaaren muuttamisesta 190/2017 vp. Viitattu 15.10.2021. https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/HallituksenEsitys/Documents/HE_190+2017.pdf

Hupli, T. 2012. Siviiliprosessin laillisuustakeita. Helsinki: Forum Iuris, Helsingin yliopiston oikeustieteellinen tiedekunta.

Jokela, A. 2012. Oikeudenkäynnin asianosaiset ja valmistelu – Oikeudenkäynti II. Helsinki: Alma Talent Oy.

Jokela, A. 2019. Tieteen termipankki. Erityisprosessi – laajempi kuvaus. Viitattu 21.4.2021. https://tieteentermipankki.fi/wiki/Oikeustiede:erityisprosessi/laajempi_kuvaus

Kananen, J. 2011. Kvantti: Kvantitatiivisen opinnäytetyön kirjoittamisen käytännön opas. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy.

Kulmala, S. 2021. Takaisinsaanti yksipuoliseen tuomioon. Edilex 8/2021. Luettu: 15.4.2021. Vaatii käyttöoikeuden. <https://www-edilex-fi.libproxy.tuni.fi/artikkelit/22229.pdf>

Laki oikeudenkäymiskaaren muuttamisesta 439/2018. Viitattu 1.4.2021. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180439>

Lakivaliokunnan mietintö 3/2018 vp. Viitattu 24.11.2021. https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Mietinto/Documents/LaVM_3+2018.pdf

Laki verojen ja maksujen täytäntöönpanosta 15.6.2007/706. Viitattu 1.10.2021. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2007/20070706>

Lappalainen, J. 2002. Siviilijutun käsittely käräjäoikeudessa vuoden 2002 uudistuksen mukaan. Helsinki: Forum Iuris, Helsingin yliopiston oikeustieteellinen tiedekunta.

Launiala, M. 2017. Siviiliprosessin perusteet. Turku: Turun yliopiston oikeustieteellinen tiedekunta.

Lehtonen, Y., Mökkönen, K., Töyrylä, H., Seulu M-R. & Tammenkoski, R. 2020. Perintä ja luotonhallinta. Viitattu 31.5.2021. Vaatii käyttöoikeuden. [https://fokus-almatalent-fi.libproxy.tuni.fi/teos/BAXBBXATCFHBG#kohta:PERINTA\(\(c4\)\)\(\(20\)JA\(\(20\)LUOTONHALLINTA/piste:tv](https://fokus-almatalent-fi.libproxy.tuni.fi/teos/BAXBBXATCFHBG#kohta:PERINTA((c4))((20)JA((20)LUOTONHALLINTA/piste:tv)

Lindström, J. 2014. Luotonvalvonta ja saatavien perintä. Helsinki: Talentum.

Linna, T. 2012. Prosessioikeuden oppikirja. Helsinki: Alma Talent Oy. Viitattu 3.12.2021. Vaatii käyttöoikeuden. [https://verkkokirjahylly.almatalent.fi/teos/CABBXXBTABJEB#kohta:PROSESSIOIKEUDEN\(\(20\)OPPIKIRJA\(\(20\)\)](https://verkkokirjahylly.almatalent.fi/teos/CABBXXBTABJEB#kohta:PROSESSIOIKEUDEN((20)OPPIKIRJA((20)))

Mäenpää, K. 2016. Kuluttajaluoton koron kohtuullisuus ja tuomioistuimen tutkimisvelvollisuus – KKO 2015:60. Lakimies 2/2016. Viitattu 15.8.2021. <https://www-edilex-fi.libproxy.tuni.fi/lakimies/16428.pdf>

Oikeudenkäymiskaari 1.1.1734/4. Viitattu 1.4.2021. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1734/17340004000>

Oikeuslaitos. 2019a. Riita-asiat. Verkkosivu. Viitattu 10.4.2021. https://oikeus.fi/tuomioistuimet/karajaoikeudet/fi/index/riita-asiat_1.html

Oikeuslaitos. 2019b. Summaarinen riita-asia. Verkkosivu. Viitattu 27.3.2021. https://oikeus.fi/tuomioistuimet/karajaoikeudet/fi/index/riita-asiat_1/sahkoinenhaastehakemus.html

Oikeuslaitos. 2020. Sähköinen haastehakemus. Verkkosivu. Viitattu 27.3.2021. https://oikeus.fi/tuomioistuimet/karajaoikeudet/fi/index/riita-asiat_1/sahkoinenhaastehakemus/sahkoinenhaastehakemus.html

Oikeuslaitos. 2021. Velan vieminen ulosottoon ja sen perintä. Verkkosivu. Viitattu 18.5.2021. <https://oikeus.fi/fi/index/laatikot/velanperinta.html>

Oikeusministeriö. 2007. Tuomas-kirjaamisohjeet. Viitattu 21.11.2021. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-466-605-3>

Oikeusministeriön selvityksiä ja ohjeita 52/2014. Summaaristen riita-asioiden käsittelyn kehittäminen. Viitattu 2.4.2021. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-403-7>

Oikeusministeriön mietintöjä ja lausuntoja 12/2017. Summaaristen riita-asioiden keskittäminen. Viitattu 1.4.2021. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-569-0>

Oikeusministeriön asetus vastapuolen maksettavaksi tuomittavista oikeudenkäyntikuluista 14.12.2001/1311. Viitattu 15.9.2021. <https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2001/20011311>

Oikeusrekisterikeskus. 2021. Riidattomien velkomusasioiden sähköinen asiointipalvelu. Julkaistu 9.6.2021. Viitattu 15.11.2021. Vaatii käyttöoikeuden.

Perustuslakivaliokunnan lausunto PeVL 4/2018 vp. Viitattu 24.11.2021. https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Lausunto/Documents/PeVL_4+2018.pdf

Pirkanmaan kärjäoikeus. 2019. Summaaristen asioiden keskittäminen 1.9.2019 – Työryhmän raportti 11.3.2019.

Pirkanmaan kärjäoikeus. 2020. Summaaristen asioiden käsikirja.

Pirkanmaan kärjäoikeus. 2021a. Kärjäoikeudet saapuneet, ratkaistut, vireilläolevat ja käsittelyajat 1.1.–31.12.2020.

Pirkanmaan kärjäoikeus. 2021b. Summaaristen asioiden 13.1.2021 asiaryhmäpalaverin pöytäkirja.

Pirkanmaan kärjäoikeus. 2021c. Summaaristen asioiden 1.12.2021 sihteeripalaverin pöytäkirja.

Pirkanmaan kärjäoikeus. n.d. Vuosikertomus 2020.

Suomen Asiakastieto Oy. 2021. Datakatsaus: Maksuhäiriötilastot 2020. Viitattu 20.11.2021. Pdf-dokumentti. https://www.asiakastieto.fi/media/press_room/1/releases/asiakastieto-maksuhairiotilasto-payment-default-statistics-2020.pdf

Suomen perustuslaki 11.6.1999/731. Viitattu 29.11.2021. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>

Tieteen termipankki. 2017. Oikeustiede: kanteenmuutoskielto. Verkkosivu. Viitattu 2.6.2021. <https://tieteentermipankki.fi/wiki/Oikeustiede:kanteenmuutoskielto>

Tieteen termipankki. 2019. Oikeustiede: prosessinedellytys. Verkkosivu. Viitattu 2.6.2021. https://tieteentermipankki.fi/wiki/Oikeustiede:prosessinedellytys/laajempi_kuvaus

Tuomioistuinelaitos. 2021a. Kärjäoikeuden sähköinen asiointipalvelu. Verkkosivu. Viitattu 20.6.2021. <https://oikeus.fi/tuomioistuimet/fi/index/asiointijulkisuus/sahkoinenasiointipalvelu/karajaoikeudensahkoinenasiointipalvelu.html>

Tuomioistuinelaitos. 2021b. Summaarinen riita-asia. Verkkosivu. Viitattu 21.4.2021. <https://oikeus.fi/tuomioistuimet/fi/index/asiat/riita-asiat/summaarinen-riita-asia.html>

Tuomioistuinelaitos. 2021c. Pirkanmaan kärjäoikeuden työjärjestys. Verkkosivu. Viitattu 29.11.2021. <https://oikeus.fi/karajaoikeudet/pirkanmaankarajaoikeus/fi/index/tyojarjestys.html>

Tuomioistuinlaki 25.8.2016/673. Viitattu 5.4.2021. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2016/20160673>

Ulosottolaitos. 2020. Ulosottohakemus. Verkkosivu. Viitattu 15.6.2021. <https://ulosottolaitos.fi/fi/index/tietoaulosotosta/tietoavelkojalle/ulosotonhakeminen.html>

Valtion maksuperustelaki 21.2.1992/150. Viitattu 29.11.2021. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1992/19920150>